

Memorandum 2024

voor de Europese, federale en
regionale verkiezingen

Inhoudsopgave

Voorstelling van de 3 adviesraden	p.3
Bestuur	p.4
Transversale aanbevelingen	
1. Gender mainstreaming	p.6
2. Genderbudgeting	p.8
3. Evenwichtige vertegenwoordiging	p.8
4. Seksistische stereotypen	p.9
5. Samenwerking met het IGVM	p.9
6. Tijdsbeleid	p.9
Thematische aanbevelingen	
1. Werkgelegenheid	p.11
2. Sociale zekerheid	p.17
3. Geweld	p.21
4. Gezondheid	p.24
5. Fiscaliteit	p.28
6. Eenouderschap	p.29
7. Mobiliteit en leefmilieu	p.31
8. Huisvesting	p.33
9. Dakloosheid en noodopvang	p.35
10. Europa	p.37

Voorstelling van de 3 Raden

De **federale Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen (RGK)** is een adviesorgaan met als belangrijkste opdracht het geven van advies over alle genderkwesties op federaal niveau. Voor die opdracht is een uitgebreide expertise nodig op het gebied van werkgelegenheid, sociaal recht, sociale zekerheid, gezondheid, fiscaliteit, geweld, ethiek enz. De Raad steunt daarvoor op het brede spectrum van zijn leden, waaronder organisaties uit het maatschappelijk middenveld die zich inzetten voor gelijke kansen van mannen en vrouwen, representatieve werknemers- en werkgeversorganisaties en vertegenwoordigers van de politieke partijen. De Raad kan de preventie van discriminatie in alle federale wetten waarborgen, voor zover zijn advies in aanmerking wordt genomen.

De **Conseil wallon de l'Égalité entre Hommes et Femmes (CWEHF, Waalse Raad voor gelijkheid tussen mannen en vrouwen)** bestaat ook voor de helft uit sociale partners en voor de andere helft uit verenigingen die zich inzetten voor de gelijkheid van mannen en vrouwen en van de politieke partijen. De belangrijkste taken zijn het formuleren van adviezen en aanbevelingen over elk onderwerp, om zo bij te dragen aan de bestrijding van directe of indirecte discriminatie op grond van gender. De Raad is vertegenwoordigd in de Interdepartementale coördinatiegroep (ICG), die de integratie van gender mainstreaming in de gewestelijke beleidslijnen, maatregelen of overheidsacties moet begeleiden en ondersteunen.

De **Brusselse Raad voor gelijkheid tussen vrouwen en mannen (RGVM)** omvat de sociale partners, de Nederlandstalige Vrouwenraad, de Conseil des Femmes francophones de Belgique (Raad van Franstalige vrouwen in België), relevante maatschappelijke organisaties en vertegenwoordigers uit de academische wereld. De Raad heeft voornamelijk tot taak advies en aanbevelingen te geven over elk vraagstuk in verband met de gelijkheid van vrouwen en mannen. Er wordt voorrang gegeven aan kwesties van regelgevende aard die van invloed zijn op de gelijkheid van vrouwen en mannen in het Brusselse Gewest.

In het licht van de toenemende bestaansonzekerheid, budgettaire beslissingen die een grotere impact hebben op vrouwelijke werknemers, en ongelijkheid in het algemeen, betekenen de grote uitdagingen op het gebied van gelijkheid tussen mannen en vrouwen dat we transversaal moeten werken. Met dit in gedachten hebben de drie adviesraden besloten om hun gezamenlijke en gewestelijke aanbevelingen voor te leggen aan de federale overheid en de gemeenschappen en gewesten. Ze pleiten voor meer coördinatie en coherentie tussen de overheidsinstanties en zijn bereid om zelf bij te dragen aan die nood aan politieke efficiëntie door tijdens de hele legislatuur advies te geven in onderling overleg.

De adviezen, documenten, studies en gewestelijke memoranda zijn beschikbaar op hun respectievelijke websites:

Federale Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen (RGK)

<https://raadvandegelijkekansen.be/>

Conseil Wallon de l'Égalité entre Hommes et Femmes (CWEHF)

<https://www.cesewallonie.be/instances/conseil-wallon-de-legalite-entre-hommes-et-femmes-cwehf>

Brusselse Raad voor Gelijkheid tussen Vrouwen en Mannen (RGVM)

<http://www.adviesraad-gelijke-kansen.irisnet.be/>

Bestuur

Er worden geen fundamentele institutionele wijzigingen gevraagd. Wel vragen we om de gepaste middelen voor onze opdrachten te krijgen en dit volgens het model van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en de Nationale Arbeidsraad. Dat houdt een herwaardering in van onze jaarlijkse subsidies of dotaties, met inbegrip van personeel.

We vragen gewoon om de autoriteit te mogen inlichten over de risico's op discriminatie tussen mannen en vrouwen die hun project of wetgeving kan veroorzaken. Om onze preventieve rol omtrent discriminatie op grond van geslacht tijdig te kunnen vervullen, willen we zo spoedig mogelijk op de hoogte worden gesteld van en worden geraadpleegd over alle overheidsprojecten die van invloed kunnen zijn op de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, en we willen ze tijdens en aan het einde van de legislatuur kunnen evalueren.

TRANSVERSALE AANBEVELINGEN

1. GENDER MAINSTREAMING

Gender mainstreaming strekt tot de integratie van het perspectief van gendergelijkheid in alle beleidsdomeinen en op alle beleidsniveaus door de actoren die normaal dat beleid maken.

Om gender mainstreaming te kunnen implementeren, vragen we dat de minister belast met gendergelijkheid rechtstreeks onder het hoofd van de regering (eerste minister, minister-president) wordt geplaatst en dat die kan rekenen op een volwaardige administratie.

Tijdens de legislatuur 2020-2024 heeft de huidige Interministeriële Conferentie (IMC) 'Vrouwenrechten' haar waarde bewezen. Haar bestendinging moet worden gegarandeerd om het genderbeleid te coördineren en coherent te maken.

De **intersectionele aanpak** verhoogt de doeltreffendheid van gender mainstreaming, door rekening te houden met andere factoren die de genderongelijkheid vergroten (meervoudige discriminatie op basis van geslacht, genderidentiteit, genderexpressie, seksuele geaardheid, handicap, zogenaamd ras, gezondheid, etnische afkomst, leeftijd, religieuze overtuigingen enz.).

Een federale wet heeft de begrippen intersectionaliteit en cumulatieve discriminatie gedefinieerd (wet van 28.06.23, RGK-advies nr. 168 van 10 februari 2023). Een Waals decreet doet hetzelfde (besluit van 02.05.19, CWEHF-advies nr. 57 van 14 mei 2018).

1.1. Instrumenten voor de analyse van de genderimpact

Regelgevingsimpactanalyse (RIA)

De federale regering heeft een **preventief mechanisme ter verbetering van de regelgeving** opgezet met de **algemene regelgevingsimpactanalyse** (RIA, wet van 15.12.2013). Zoals vereist door de wet van 12.01.2007 (gender mainstreaming, zie RGK-advies nr. 128 van 10.12.10), bevat de analyse een luik voor 'gelijkheid van vrouwen en mannen'. Ondanks de goede bedoelingen voldeden de resultaten niet aan de verwachtingen.

De gepubliceerde evaluatierapporten van het federale Impactanalysecomité klagen de gebrekkige toepassing van de RIA aan, waarop de gendercomponent geen uitzondering vormt, en geven een reeks toelichtingen en aanbevelingen.

De Centrale Raad voor het Bedrijfsleven wees op de sterke en zwakke punten van de RIA (CRB-advies van 26.04.16), en de Federale Raad is het nog steeds eens met die aanbevelingen:

- de Raad wil de aandacht van de beleidsmakers vestigen op het feit dat transparantie de sleutel is tot democratie en politieke doeltreffendheid, zoals terecht in de eerste jaarverslagen over de RIA wordt vermeld;
- de impactanalyse moet zo snel mogelijk bij de voorbereiding van de regelgeving worden uitgevoerd. Strategische cellen en kabinetten, adviesraden, de Raad van State enz. moeten voor de eerste onderhandelingen erover kunnen beschikken;
- door de kwaliteit van de antwoorden (volledigheid, relevantie, nauwkeurigheid) te controleren, kan de autoriteit, dat wil zeggen de instellingen die samen aan het opstellen van de regelgeving werken, de RIA zelf gebruiken;
- door de RIA te publiceren, kunnen alle belanghebbenden in het regelgevingsproces en de begunstigen ervan worden geïnformeerd over de eruit voortvloeiende gevolgen. De RIA moet worden gepubliceerd voordat de teksten worden aangenomen.

Gendertest

In Wallonië heeft het Gewest met de decreten van 11.04.14 en 03.03.16 en de besluiten van 29.06.17 een 'gendertest' ingesteld om de anticipatie, transparantie en kwaliteit van gender mainstreaming te garanderen. Dat instrument heeft zich ontwikkeld tot een **genderimpactanalyse**, waarin ook de intersectionele dimensie is opgenomen.

Gelijkekansentest

Het Brussels Gewest heeft de strategie van de gender mainstreaming goedgekeurd bij ordonnantie van 29 maart 2012 houdende de integratie van de genderdimensie in de beleidslijnen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en bij verdere uitvoeringsbesluiten.

Sinds 01.01.19 is de gendertest geïntegreerd in de nieuwe **gelijkkansentest** die werd ingevoerd door de ordonnantie van 04.10.2018 tot invoering van de gelijkkansentest en door het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 22.11.18 tot uitvoering van de genoemde ordonnantie. De RGVM betreurt het feit dat 'gender' is verwaterd, in plaats van versterkt, door de andere discriminatiecriteria in de gelijkkansentest.

Voor de toepassing en controle van die tests zijn menselijke en financiële middelen nodig, evenals instrumenten om de genderdimensie in de wetgeving te integreren.

Genderspecifieke gegevens en indicatoren

Onmisbare parameters om de effecten van een regelgeving of plan te analyseren zijn onder meer **kwantitatieve gegevens, statistieken volgens geslacht en genderindicatoren** (RGK-advies nr. 123 van 18.12.09, CWEHF-advies nr. 50 van 05.09.16 en nr. 89 van 06.12.21). Die informatie speelt onder meer een prominente rol bij het onthullen van indirecte discriminatie of minstens ongelijkheden op alle gebieden (milieu, datamining van psychosociale risico's, sociale zekerheid, gendergerelateerd geweld, mobiliteit, seksistische en seksuele intimidatie, openbaar vervoer, openbare ruimte, huisvesting, energie- en waterarmoede, enz.).

We dringen aan op een verplichting tot de productie van naar gender uitgesplitste gegevens met betrekking tot natuurlijke en rechtspersonen en indicatoren. In dat opzicht verwelkomen we de aanpak van het Federale Parlement in zijn resolutie van 29.02.24 betreffende gender data bias (Doc. 55 3593/004).

Documentatie

In het algemeen moeten nog inspanningen worden geleverd om instrumenten te ontwikkelen voor controle, beoordeling en monitoring van de gender mainstreaming.

Van de nuttige hulpmiddelen voor het opsporen en bestrijden van discriminatie, zijn we van mening dat verzamelingen van juridische documentatie, zoals de 'Basisdocumentatie' die de Federale Raad jaarlijks uitgeeft (<https://raadvandedegelijkkansen.be/media/478/download?inline>) en het 'Brussels Wetboek inzake de gelijkheid, de non-discriminatie en de bevordering van diversiteit' van 04.04.24 (BS 16.04.24), moeten worden verstrekt aan alle diensten die betrokken zijn bij het opstellen van regelgeving.

1.2. Opleiding

We dringen erop aan dat elk bestuursniveau periodieke training/bewustmaking over gender mainstreaming, seksisme en intersectionele discriminatie invoert voor alle medewerkers die betrokken zijn bij het opstellen van wetgeving, gendermainstreamingsplannen en maatregelen voor de invoering van **een beleid van nultolerantie voor discriminatie**.

2. GENDERBUDGETING

De RGK, de RGVM en de CWEHF verbinden hun respectievelijke regeringen ertoe om de analyse en evaluatie van de begroting vanuit genderperspectief voort te zetten. Dat moet gebeuren onder toezicht van de minister van Begroting of Financiën, op alle niveaus van het begrotingsproces en de begrotingscyclus. In voorkomend geval moeten de inkomsten en uitgaven worden geheroriënteerd om de gelijkheid tussen vrouwen en mannen te bevorderen.

3. EVENWICHTIGE VERTEGENWOORDIGING

Het doel van deze aanbeveling is om een evenwichtige vertegenwoordiging in de verschillende besluitvormingsorganen aan te moedigen en zo een egalitairder beleid tot stand te brengen.

3.1. Binnen de adviesorganen

De evenwichtige vertegenwoordiging van vrouwen en mannen in deze organen is een van de verzoeken tot afwijking van de RGK aan de Commissie adviesorganen. Die Commissie behandelde nog maar weinig zaken (7 adviezen), die waarschijnlijk slechts het zichtbare deel vormen van de honderden raden, comités en adviesraden die momenteel actief zijn. Om de wet van 20.07.1990 ter bevordering van de evenwichtige aanwezigheid van mannen en vrouwen in organen met adviserende bevoegdheid (RGK-advies nr. 121 van 12.06.09)¹ correct ten uitvoer te leggen, vraagt de Commissie eerst dat de toekomstige regering een lijst van al deze organen opstelt en aan haar bezorgt.

De gewestelijke Raden bevelen de ministers ook aan om een lijst van alle adviesorganen op te stellen of bij te werken, zodat een onafhankelijk (nog op te richten) controleorgaan kan nagaan of de wettelijk voorgeschreven quota worden gerespecteerd.

3.2. Binnen de besluitvormingsorganen

Over het algemeen eisen we de toepassing van een evenwichtige vertegenwoordiging (1/3-2/3) in alle besluitvormende organen van de privésector en de openbare sector (cf. de wet van 28.07.2011 die deze quota al garandeert in autonome overheidsbedrijven en beursgenoteerde bedrijven) en het streven naar pariteit in de organen van de openbare sector.

3.3. Op kieslijsten

We vragen om een herziening van de wetgeving om 1 vrouw te promoveren naar de eerste en laatste plaats (voor een lijst met oneven nummers), wat de zichtbaarheid van vrouwen in de politiek zou verbeteren en de invoering van een 1/3-2/3 quotum op alle machtsniveaus mogelijk zou maken.

¹ <https://raadvandegelijkekansen.be/media/50/download?inline>.

4. SEKSISTISCHE STEREOTYPEN

Vrouwen ondergaan dagelijks handelingen die worden omschreven als 'alledaags seksisme'. Om een mentaliteitsverandering te verwezenlijken, moeten de overheid en privésector een voorbeeld stellen door:

- bijzondere aandacht te besteden aan de beelden in de promotie- of bewustmakingscampagnes die ze financieren;
- een evenwichtige vertegenwoordiging van vrouwen en mannen te bevorderen, onder meer in de media (lokale zenders ...), maar ook bij de actoren voor re-integratie en bij de opleidings- en beroepsoriëntatie (studie-informatiebeurzen, jobbeurzen, tewerkstellingsdiensten enz.);
- seksisme te bestrijden in reclame, onder meer op openbare plaatsen gereguleerd door federale, gewestelijke en gemeentelijke instellingen;
- de strijd tegen cyberseksisme op te voeren.

5. SAMENWERKING MET HET IGVM

Het IGVM is een overkoepelend orgaan waarop de gewestelijke raden kunnen terugvallen. We bevelen daarom aan om de samenwerking en de financiële middelen te versterken voor elke nieuwe opdracht die aan het instituut wordt toevertrouwd.

6. TIJDSBELEID²

Tijd wordt verschillend beleefd door mannen en vrouwen.

De organisatie van de publieke en private diensten, van de infrastructuur van sport en cultuur, van de handelszaken, de optimalisatie van de schooltijden en arbeidstijden, het op elkaar afstemmen van het vervoer, de signalisatie, het zijn allen hefboomen van een 'tijdsbeleid'. Zo kan het beleid tegemoet komen aan de verwachtingen van de gebruikers en de kwaliteit van het leven van de burgers verbeteren, en de ongelijkheden verminderen tussen hen die tijd en/of middelen hebben en zij die geen van beiden hebben.

We vragen dat het beleid inzake gender mainstreaming ook een collectiever tijdsbeleid integreert, zoals aanbevolen door 'les Bureaux du temps' die in verschillende landen bestaan (transversaal advies CESE Wallonie nr. A.1505 van september 2023).

² Een tijdsbeleid heeft tot doel tijd en ritme van het dagelijks leven in het midden van de toekomstige samenleving te plaatsen en meer nadruk te leggen op het sociale leven.

THEMATISCHE AANBEVELINGEN

1. WERKGELEGENHEID

1.1. Vrouwenparticipatie

Een van de Europese aanbevelingen is om de totale werkzaamheidsgraad te verhogen tot 80% in 2030, met name voor vrouwen. In België bedraagt de werkzaamheidsgraad 75% voor mannen en 67% voor vrouwen (cijfers 2021). Werkgelegenheid is minder een kwestie van percentage dan van kwaliteit van het werk! Net als mannen hebben werkende vrouwen behoefte aan stabiele banen met een loon dat hen echte economische onafhankelijkheid garandeert.

De RGK wijst erop dat de werkgelegenheid voor vrouwen sinds de jaren 1960 gestaag is toegenomen. **Het is dankzij deeltijds werk door vrouwen, dat sinds het einde van de jaren 1970 wordt aangemoedigd, dat het totale aantal werknemers kon stijgen.** Vandaag werkt 42,9% van de vrouwen deeltijds³, tegenover slechts 10% van de mannen. Het is echter duidelijk dat deeltijdwerk van minder dan 75% geen financieel onafhankelijke manier van leven mogelijk maakt.

We zien dus dat de arbeidsmarkt de laatste 4 decennia meer gedualiseerd is tussen mannen en vrouwen. Die laatsten moeten het doen met een gedeeltelijk loon en gedeeltelijke sociale voordelen, terwijl ze het leeuwendeel van de gezinsverantwoordelijkheden op zich nemen. Helaas is die toename niet gepaard gegaan met een verbetering van de arbeidsomstandigheden - integendeel. De RGK heeft twee studies⁴ gewijd aan de rampzalige omstandigheden waaronder deze werknemers werken, vooral in sectoren waar veel vrouwen en deeltijdwerkers werken (detailhandel, gezondheidszorg - woonzorgcentra, schoonmaak en bank- en verzekeringswezen).

We vragen **om dit beleid van dualisering van de arbeidsmarkt, dat onvrijwillige deeltijdwerkers benadeelt, in te perken en prioriteit te geven aan een collectieve vermindering van het aantal werkuren zonder loonverlies.**

Het uitvoeren van de aanbevelingen uit RGK-advies nr. 166 van 14.10.22⁵ zal oplossingen bieden voor bewezen discriminatie op de volgende gebieden:

Arbeidsrecht

- Een einde maken aan de loondiscriminatie die voortvloeit uit het systeem van overuren en zorgen voor de goedkeuring van het wetsontwerp tot gelijkstelling van deze zogenaamde bijkomende diensten met overwerk (Parl. Doc. 55 3531/001);
- De responsabiliseringsbijdrage waartoe in 2017 is besloten evalueren;
- Samen met de gefedereerde entiteiten investeren in publieke en niet-commerciële structuren zoals crèches, naschoolse opvang, centra voor hulpbehoevenden, thuiszorg, verpleegdiensten en thuisopvang.

Werkloosheid

- De toekenning van inkomensgarantieuitkeringen (IGU) automatiseren;
- De te beperkte voorwaarden voor een IGU herzien;
- De voorwaarde afschaffen dat men in aanmerking moet komen voor volledige werkloosheid om recht te hebben op de status van deeltijdse werknemer met behoud van rechten.

³ Het Europese gemiddelde bedraagt 31,5% voor vrouwelijke deeltijdwerkers en 8,2% voor mannen.

⁴ <https://raadvandegelijkekansen.be/media/344/download?inline.en>

⁵ <https://raadvandegelijkekansen.be/media/348/download?inline>.

<https://raadvandegelijkekansen.be/media/343/download?inline>

Pensioenberekening

- Het verschil tussen deeltijdwerk met behoud van rechten met of zonder IGU opheffen;
- Het systeem van samendrukking van arbeidsuren in dagen herzien;
- In elk geval de huidige gelijkstellingen behouden.

Tot slot zou objectieve informatie voor werknemers over de gevolgen van deeltijdwerk voor hun beroeps- en gezinsleven, en over de risico's voor hun toekomstige sociale uitkeringen, hen de kans geven geïnformeerde loopbaankeuzes te maken.

De federale RGK heeft ook de sociale partners benaderd om via onderhandelingen oplossingen te vinden voor een aantal kwesties die de bestudeerde sectoren gemeen hebben, zoals:

- voorrang voor deeltijdwerkers voor een voltijds equivalente baan in het bedrijf;
- langere termijnen voor de kennisgeving van de uurroosters;
- overweging van flexibele werkregelingen voor ouders van jonge kinderen en andere vormen van flexibiliteit, als die echt nodig zijn.

Na overleg met de sectoren moeten specifiekere aanbevelingen worden besproken in de respectievelijke paritaire comités.

Tegelijkertijd is er een explosie van formules als tijdelijke contracten, uitzendwerk en flexwerk, wat leidt tot een toenemende werkonzekerheid en de daarmee samenhangende rechten op sociale uitkeringen. We vragen in het bijzonder om uitzendcontracten van 1 dag af te schaffen en opeenvolgende uitzendcontracten per uitzendkracht binnen dezelfde onderneming te beperken (tot 5).

De regering had toegezegd om te onderzoeken of er aanvullende maatregelen genomen konden worden om het volledige sociale en economische potentieel van telewerken te realiseren, en de sociale partners om een betere bescherming te bieden aan **telewerkers** van wie het gebruik is aanbevolen of verplicht is gesteld als de aard van het werk dat toelaat, door de gezondheidscrisis (Covid-19 in 2020). Hoewel een interprofessionele collectieve arbeidsovereenkomst (cao nr. 149 van 26.01.21 (verlengd door 149bis)) tijdelijke maatregelen bevatte, werd er geen akkoord bereikt over overeenkomst nr. 85, waardoor de eisen van vrouwen op het gebied van werktijden, verdeling van gezinstaken, opleiding, kinderopvang enz. op de achtergrond bleven.⁶

1.2. Toegang tot de arbeidsmarkt

Wij vragen om:

- een einde te maken aan de aanhoudende sectorale segregatie binnen de openbare diensten die verantwoordelijk zijn voor sociale en professionele integratie, zodat vrouwen toegang krijgen tot beroepen met een sterke mannelijke aanwezigheid en omgekeerd;
- het aantal en de kwaliteit van Openbare Computerruimtes te verhogen met voldoende personeel en financiële middelen;
- even evenwichtige toegang tot kapitaal voor vrouwelijke ondernemers, vooral bij de verwerking van subsidies en steun voor projecten die door vrouwen worden beheerd, waarvoor begeleiders, bedrijven en investeerders bewuster moeten worden gemaakt van gelijkheidskwesties;
- bevordering van de oprichting en zichtbaarheid van netwerken voor vrouwelijk ondernemerschap;

⁶ AMAZONE: 'Telewerk in functie van duurzaamheid in een post-Covid19-tijdperk' (https://amazone2.ideesculture.fr/media_temp/docstore_b291b2_1744.pdf) en CFFB, 23.03.21: 'Avis de la Commission socio-économique sur l'expansion du télétravail et son impact sur les femmes' (<https://www.cffb.be/wp-content/uploads/2021/03/T%C3%A9l%C3%A9travail-avis-CFFB.pdf>).

- intensiever investeren in infrastructuur voor kinderopvang, buitenschoolse opvang, zorg en thuishulp voor zieke ouderen of personen met een handicap, en voor kinder

1.3. Openbare arbeidsbemiddelingsorganisaties

FOREM, ACTIRIS en Bruxelles-Formation moeten erop toezien dat hun werkgelegenheidsadviseurs tijdens het sollicitatiegesprek geen genderstereotypen toepassen. Bovendien moeten ze een degelijke transversale opleiding krijgen die toegang geeft tot transversale vaardigheden (CWEHF-advies nr. 75 van 31.08.20, nr. 77 van 11.01.21 en nr. 97 van 19.07.23).

Hoewel FOREM een proefproject voor opvangoplossingen heeft aangekondigd, is er tijdens deze legislatuur geen project van de grond gekomen. We willen ook het terugkerende verzoek herhalen om door FOREM **georganiseerde kinderopvangoplossingen** in te voeren en om de oplossingen die al worden georganiseerd door ACTIRIS en Bruxelles Formation te versterken.

Daarnaast halen het absurde karakter van de huidige dispo-procedure aan, die is gebaseerd op een normatieve en gecodificeerde opvatting over het zoeken naar werk. De controle van de werkzoekenden en hun activering maakt het leven van deze mensen nog moeilijker. Door rekening te houden met reële factoren (migratie, gezinssituatie, financieel, sociaal, gezondheid enz.) tijdens de zoektocht van deze mensen naar werk, wordt bestaansonzekerheid voorkomen. Ook bevelen we aan om de werkloosheidsreglementering te versoepelen en aan te passen aan de veranderende arbeidsmarkt.

Tot slot is de CWEHF bezorgd over de huidige procedure die wordt opgelegd aan mensen die uit de werkloosheid zijn uitgesloten en die een beroep doen op het OCMW. Die mensen moeten zich opnieuw registreren bij FOREM, dat hen heeft uitgesloten. We vragen dat ze opnieuw met voorrang worden behandeld.

1.4. Dienstencheques

Dienstencheques zijn een bijna uitsluitend vrouwenzaak (98% in Wallonië en in Brussel) en bieden weinig groeipotentieel. Naast een verbetering van de arbeidsomstandigheden en de lonen, vinden de Raden dat deze banen een middel moeten blijven om werkzoekenden te integreren en tegelijk een springplank moeten zijn naar een stabielere job. Om dat te verwezenlijken, moeten op regelmatige basis en tijdens de volledige loopbaan opleidingsplannen worden uitgewerkt die uitzicht bieden op andere beroepen en moeten de controles bij de exploitanten worden aangescherpt (CWEHF-advies nr. 82 van 12.05.21).

Bovendien zijn we gekant tegen een uitbreiding van het gebruik van dienstencheques voor kinderopvang. De kinderopvang moet gebeuren door deskundigen (kinderverzorgers).

1.5. Opleiding

Na de vaststelling dat een (vaak dure) opleiding niet automatisch toegang geeft tot een job, bevelen we aan om vacatures, knelpuntberoepen en kritieke functies te evalueren en op elkaar af te stemmen. Zo kan beter worden voldaan aan de behoeften, ongeacht het geslacht van de persoon, en kunnen de mogelijkheden voor werkzoekenden worden vergroot door:

- het verlenen van vrijstellingen voor het hervatten van studies, die moeten worden uitgebreid naar alle kwalificerende opleidingen en niet beperkt mogen blijven tot knelpuntberoepen;
- het versterken van het aanbod aan bijscholingen via positieve acties in kwalificerende en digitale opleidingen;
- vrouwen aan te moedigen zich te richten op de studierichtingen van de toekomst, zoals STEAM (Science, Technology, Arts, Engineering, Mathematics), de ecologische transitie en beroepen die verband houden met het milieu en duurzame ontwikkeling, en mannen aan te moedigen zich te

- richten op beroepen in de zorg, de kinderopvang, het onderwijs en de sociale economie (CWEHF-advies nr. 88 van 18.10.21 en nr. 89 van 06.12.21);
- de geleidelijke invoering van een quotum van 20% voor stagiairs van ondervertegenwoordigde geslachten in 'stereotiepe' beroepen om de gendermix in die beroepen geleidelijk te vergroten (CWEHF-advies nr. 88 van 18.10.21 en nr. 89 van 06.12.21);
- bijscholing op de werkvloer aan te moedigen;
- de digitale vaardigheden van meisjes van jongens af aan te stimuleren.

1.6. Integratietraject

Om migrantenvrouwen beter te integreren, moet het werkgelegenheidsbeleid hun vaardigheden naar waarde schatten en hun rechten respecteren. Om de sterke trend van etnostratificatie bij knelpuntberoepen en dienstencheques in te dijken, bevelen we de regeringen aan om voldoende middelen vrij te maken die de erkenning van in het buitenland behaalde diploma's kunnen versnellen, door validatie van de vaardigheden of via aangepaste opleidingsportalen (CWEHF-advies nr. 88 van 18.10.21 en nr. 97 van 19.07.23).

Er zal ook bijzondere aandacht moeten worden besteed aan nieuwkomers, die verplicht het integratiepad moeten volgen voor ze de arbeidsmarkt kunnen betreden. volgen voor ze de arbeidsmarkt kunnen betreden. De RGMV beveelt aan een opvangbeleid te voeren dat een einde maakt aan het fenomeen van uitbuiting en ontmenselijking waarmee de zogenaamde mensen zonder papieren worden geconfronteerd, de 'zwartwerkers', door hen toegang te geven tot een werkvergunning en het volgend van een beroepsopleiding .Terwijl de CWEHF aanbeveelt dat er voorzieningen worden getroffen zoals kinderopvang, lesroosters die zijn aangepast aan de schooltijden en een opleidingslocatie die bereikbaar is met het openbaar vervoer (CWEHF-advies nr. 64 van 29.10.18).

1.7. Arbeidsvoorwaarden

De RGK heeft de werkrelaties van vrouwen bij verschillende gelegenheden onderzocht. Tijdens de legislatuur 2019-2024 heeft de raad 3 adviezen uitgebracht over gelijke beloning (nr. 155 van 25.06.21, nr. 161 van 22.10.21 en nr. 172 van 09.02.24), onvrijwillig deeltijdwerk (nr. 166 van 14.10.22), bescherming van het moederschap (nr. 157 van 22.04.20, nr. 165 van 09.09.22 en nr. 167 van 18.11.22) en de sociale rechten van sekswerkers (nr. 156 van 10.12.20, nr. 162 van 19.11.20 en nr. 171 van 08.09.23).

Gelijke beloning blijft een prioriteit, hoewel er aanzienlijke vooruitgang is geboekt sinds CAO 25 van de Nationale Arbeidsraad (15.10.1975) en de wetten die de verplichting tot gelijke beloning hebben versterkt (wet van 22.04.12).

Volgens de gegevens van de RSZ en de FOD Economie ligt het gemiddelde loon van vrouwen in 2023 nog steeds 8% lager dan bij mannen. In de privésector is het verschil 11%. Dat is dus lager dan het Europese gemiddelde van 16%. Zonder correctie voor arbeidsduur bedraagt de loonkloof 21,6% over alle sectoren, 26% in de privésector en 14% in de publieke sector.

De loonkloof tussen mannen en vrouwen weerspiegelt de sectoren waarin vrouwen werken, die minder betalen, vaardigheden vereisen die minder waardevol zijn op de arbeidsmarkt (minder rendabele opleidingstrajecten) en de posities die ze innemen in de functiehierarchie. Ze is ook te wijten aan het minder aantal werkuren en het lagere arbeidsvolume dan bij mannen (deeltijds werk). We raden daarom aan:

- de status van de gezondheids- en zorgberoepen te verbeteren op het gebied van beloning en erkenning van hun bijdrage aan het algemeen belang (essentiële beroepen tijdens de gezondheidscrisis);

- de moeilijke arbeidsomstandigheden te erkennen van bepaalde beroepen die door vrouwen worden uitgeoefend, vooral in deeltijds dienstverband;
- te onderhandelen over een minimumloon (17 euro bruto/uur, geïndexeerd) in alle sectoren en bedrijven, wat de situatie van een groot aantal vrouwen automatisch zal verbeteren;
- richtlijn 2023/970 (transparantie) van 10.05.2023 ter versterking van de toepassing van het beginsel van gelijke beloning van mannen en vrouwen voor gelijke of gelijkwaardige arbeid door middel van beloningstransparantie en handavingsmechanismen correct om te zetten tegen juni 2026. Die omzetting vereist: (RGK-advies nr. 172 van 09.02.24):
 - aanpassingen van de teksten van verschillende wetten met betrekking tot de juridische definitie van 'gelijk loon of werk van gelijke waarde' en de gedeeltelijke omkering van de bewijslast (wet van 07.10.22 betreffende transparante en voorspelbare arbeidsvoorwaarden (omzetting van richtlijn 2019/1152), de Genderwet van 10.05.07, de loonkloofwet en de CAO 25 zelf);
 - overleg met de sociale partners in de privésector, de openbare diensten en de gefedereerde entiteiten;
- loontransparantie toe te passen op de extralegale voordelen, die slechts enkele vrouwelijke leidinggevendenden genieten;
- de werknemers te informeren zodat ze hun rechten kunnen doen gelden;
- specifieke opleidingen te organiseren voor werknemersvertegenwoordigers in de organen waar evaluaties en rapporten over de loonkloof worden besproken, om eventuele beloningsverschillen op te sporen.

De RGK wil ook op de hoogte worden gehouden van:

- de fasen en moeilijkheden bij de omzetting van de transparantierichtlijn;
- en eventueel geraadpleegd worden over een algemeen verslag betreffende de toepassing/evaluatie van de wet van 22.04.2012 en over de voortgang van de actieplannen van ondernemingen die er een hebben.

De sociale rechten van **personen die zich prostitueren** met een arbeidsovereenkomst zullen beter worden gewaarborgd door de wet van 3 mei 2024. De RGK dringt erop aan dat de vrijheden en rechten die de wet vastlegt kunnen worden uitgeoefend onder toezicht van de politie en de sociale inspectiediensten om hun veiligheid en de doeltreffendheid van de wet te waarborgen (RGK-advies nr. 156 van 10.12.20, nr. 162 van 19.11.21 en nr. 171 van 08.09.23). Hij spoort de regering aan om aanvullende maatregelen te nemen, met name op het gebied van werkgeverserkenning, gezondheidszorg en omscholing. Hij herhaalt ook dat de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel dringend moet worden opgevoerd.⁷

1.8. Psychosociale risico's

We vestigen in het bijzonder de aandacht op de discriminatie en het gendergerelateerd geweld waarvan vrouwen op de werkvloer soms het slachtoffer zijn. We roepen op tot terugkerende bewustmakingscampagnes en opleidingen over de preventie van seksuele intimidatie op het werk.

In die context moet de verplichte algemene analyse van psychosociale risico's op de werkplek een genderanalyse van de risico's bevatten, inclusief specifieke preventiemaatregelen voor gendergerelateerd geweld of ongepast gedrag, een analyse van de arbeidsorganisatie en een analyse van de gezondheids- en veiligheidsomstandigheden (hormoonontregelaars).

We dringen erop aan dat de principes van de Istanbul-Conventie en Conventie nr. 190 van de ILO (CWEHF-advies nr. 96 van 03.04.23 en RGVM-advies nr. A-2021-002 van 25.03.24) effectief worden toegepast, met:

⁷ <https://www.lachambre.be/FLWB/PDF/55/2530/55K2530002.pdf>

- de verplichting voor de werkgever om een jaarlijks plan in te dienen om gendergerelateerd en seksueel geweld te voorkomen;
- nultolerantie in elk bedrijf van onaanvaardbaar gedrag en geweld door managers, collega's of tegenover gebruikers.

We dringen ook aan op de invoering van specifieke maatregelen om huispersoneel beter te beschermen, in overeenstemming met ILO-Verdrag nr. 189⁸, zoals effectieve bescherming tegen alle vormen van misbruik, intimidatie en geweld, het genot van gelijke arbeidsvoorwaarden en waardige arbeidsomstandigheden en, wanneer ze worden gehuisvest binnen het huishouden, waardige leefomstandigheden met respect voor hun privéleven, de ondertekening van een schriftelijk contract, toegang tot sociale rechten, enz.

1.9. Verlofstelsels voor het evenwicht werk/privé leven

Om ervoor te zorgen dat ouders werk en gezin naadloos kunnen combineren en dat de taakverdeling tussen de partners in evenwicht is, vragen we om:

- Verloven toegankelijker en begrijpelijker maken (de regering had zich verbonden tot een hervorming tijdens de legislatuur 2020-2024 ...);
- de rechten van werknemers duidelijker te maken en volledige en beknopte informatie te verstrekken door de overheid;
- het geboorteverlof voor alle werknemers verplicht te maken, te vergoeden zoals het moederschapverlof en met flexibiliteit op maat van de behoeften (deels voor en deels na de geboorte). Om die eis te ondersteunen verwijzen we naar de enquête onder nieuwe vaders en co-ouders, waaruit duidelijk blijkt dat die steeds vaker het geboorteverlof opnemen (86% van de werknemers en ambtenaren in 2021 vergeleken met 71% in 2010). Onder zelfstandigen ligt dat percentage lager, op slechts 53%. De overgrote meerderheid van vaders en co-ouders is voorstander van verplicht geboorteverlof, wat een zeer positief teken is. De invoering van geboorteverlof en de uitbreiding ervan naar 2, 3 en uiteindelijk 4 weken waren belangrijke stappen in de erkenning van de rol die de vader of co-ouder speelt bij de geboorte van een kind.
- een vrijstelling van beschikbaarheid toe te kennen aan werkzoekenden die hun geboorteverlof hebben gemeld;
- voor eenouders de duur te verlengen van het thematisch tijdskrediet dat normaal wordt toegekend aan elke ouder van tweoudergezinnen en de vergoeding ervan te verhogen;
- een socialezekerheidsvergoeding voor het nieuwe zorgverlof (vijf dagen per jaar om zorg of steun te verlenen aan een gezinslid of familielid dat behoefte heeft aan medische zorg of aanzienlijke steun). Op dit moment is de betaling van dit verlof een zaak van de werkgever.

1.10. Werkuitrusting en werkkleding

Zelfs vandaag zijn werkuitrusting en -kleding vaak **nog** slecht aangepast aan de vrouwelijke lichaamsbouw (te grote broeken, te lange mouwen, kogelvrije vesten, schoenen, werkhandschoenen enz.). Die tekortkoming moet absoluut worden verholpen door de regelgeving of door een collectieve overeenkomst, naargelang het geval.

⁸ ILO-verdrag nr. 189 betreffende huispersoneel, 2011 (https://webapps.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/normativeinstrument/wcms_881478.pdf).

2. SOCIALE ZEKERHEID

De arbeidswetgeving beschermt werknemers tegen de meest eenvoudige en subtiele vormen van discriminatie en uitbuiting, maar omvat ook hun rechten op socialezekerheidsuitkeringen, voornamelijk via inkomensvervanging bij loonverlies door ziekte, werkloosheid of pensionering. De raden vragen het behoud van de essentiële financiering van de sociale zekerheid. De RGK heeft directe discriminatie, die gelukkig zeldzaam is, aan de kaak gesteld en oplossingen voorgesteld (RGK-advies nr. 130 van 10.12.10), maar ook indirecte discriminatie, die een impact blijft hebben op het sociale landschap door rechtsonzekerheid

2.1. Individualisering van rechten

Een van de gevechten die we al sinds onze oprichting voeren, is die van de individualisering van sociale rechten gekoppeld aan afgeleide rechten, die rechten die ten gunste zijn van rechthebbenden die samenwonen met een volwassene die niet of weinig werkt en niet wil werken. Die rechten op uitkeringen gebaseerd op de aanwezigheid van een volwassene ten laste in het huishouden zijn oneerlijk, omdat ze werkende vrouwen benadelen, en vormen een bron van indirecte discriminatie die blijft bestaan, ondanks enkele maatregelen die stabilisering en precarisering tot gevolg hebben vooral voor de betrokken vrouwen (zie overgangsuitkering voor jonge weduwen - RGK-advies 142-143-144 van 21.03.14). Die afgeleide rechten die niet op bijdragen berusten wegen zwaar door op de begroting van de sociale zekerheid en zorgen er onder meer voor dat vrouwen zich afkeren van de arbeidsmarkt omdat hun persoonlijke rechten beperkter kunnen zijn dan de afgeleide rechten verleend aan hun partners.

Al tientallen jaren **dringen we er onvermoeibaar op aan** (RGK-advies nr. 130 van 10.12.10, CWEHF-advies nr. 93 van 20.12.22) **om de afgeleide rechten te vervangen door persoonlijke rechten die uitsluitend gekoppeld zijn aan de betaalde arbeid van de werknemer, op basis van leeftijdscohorten** (individualisering van de rechten). Met andere woorden, de familiale dimensie in sociale uitkeringen zou alleen gelegitimeerd moeten zijn voor kinderen die echt afhankelijk zijn.

De socialezekerheidsuitkeringen moeten verder worden verhoogd tot een niveau dat volstaat om een waardig leven te kunnen leiden, terwijl het verschil met het minimumloon behouden blijft (voorkomen van werkloosheidsvallen).

Werkloosheid

Tijdens de legislatuur 2019-2024 is er een breed debat gevoerd over de status van **samenwonenden zonder gezinslast**. Hoewel de regering het initiatief niet nam, riep een platform van armoedeorganisaties en feministische organisaties op tot de afschaffing ervan. De RGK, die zich beroept op de ongelijke behandeling van mannen en vrouwen en dus op de indirecte discriminatie die verboden is door Richtlijn 79/7, heeft deze indeling van werklozen waarbij samenwonenden met een volwassene ten laste (die niet werkt) worden bevoordeeld altijd gehekeld en vraagt, als eerste stap naar de individualisering, om de uitkeringen aan samenwonenden zonder gezinslast in lijn te brengen met die van alleenstaande gerechtigden.

Op verzoek van het federale parlement heeft het Rekenhof dit voorstel geraamd op iets minder dan een half miljard euro.⁹ **Aangezien hetzelfde verschil in behandeling bestaat in de sector van de ziekte-uitkeringen**, spreekt het voor zich dat het verzoek om afstemming ook geldt voor

⁹Verslag van het Rekenhof, 2023, 'Afstemming van de uitkeringen voor samenwonenden op die voor alleenstaanden', raming van de budgettaire impact in uitvoering van de resolutie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers van 16 maart 2023 (DOC 55 3098/006) (<https://www.ccrek.be/nl/publicatie/afstemming-van-de-uitkeringen-voor-samenwonenden>).

samenwonenden zonder gezinslast die een vergoeding ontvangen in die sector (kosten geschat op ongeveer 500 millions euro).

Pensioenen

De 'gender pension gap' is veel groter dan de loonkloof, die slechts één parameter vormt in de pensioenberekening.¹⁰ De lengte van de loopbaan van vrouwen en het feit dat deeltijds werken slechts gedeeltelijk in rekening wordt gebracht, hebben ook een invloed op de bedragen. De tekst over de hervorming van de pensioenen die de regering in januari 2024 aan het parlement heeft voorgelegd (*Doc 55 3808/001*) komt slechts gedeeltelijk tegemoet aan de doelstellingen van de regeringsverklaring van september 2020 en beantwoordt nauwelijks aan de verwachtingen van vrouwenbewegingen.

De pensioenhervormingswet legt een aantal verbeteringen vast voor deeltijdwerkers die alleen recht hebben op het minimumpensioen: de pensioenbonus wordt opnieuw ingevoerd voor maximaal 3 jaar.

Er werden nog een aantal andere verbeteringen aangebracht tijdens de legislatuur:

- voor specifieke categorieën werknemers: meewerkende echtgenoten, onthaalouders;
- overgangsuitkering: toegekend voor maximaal 48 maanden;
- de controle van de verblijfsvoorwaarden voor IGO-gerechtigden is versoepeld;
- de minimuminkomensniveaus voor het minimumpensioen en IGO zijn stapsgewijs verhoogd.

Het recht op een minimumpensioen blijft echter beperkt door een aanvullende voorwaarde van 30 jaar effectieve tewerkstelling of 5.000 effectief gewerkte of gelijkgestelde dagen (gelijkstellingen zijn voorzien).

We raden aan:

- die aanvullende voorwaarde voor het recht op een minimumpensioen af te schaffen;
- de gelijkgestelde periodes die momenteel gelden voor de berekening van het pensioen, te handhaven;
- te streven naar een collectieve verkorting van de loopbaanduur die nodig is voor een volledig pensioen, aangezien de loopbaan van vrouwen wordt onderbroken en verkort, voornamelijk om het gebrek aan collectieve zorgoplossingen voor familieleden te compenseren.

en meer bepaald om:

- ter compensatie van de gevolgen van een langere loopbaan, in de gesprekken over de erkenning van eindloopbaanregelingen meer rekening te houden met **de verschillende vormen van zwaar werk**, ook in sectoren met een hoog percentage vrouwen, die worden gekenmerkt door onaantrekkelijke taken die een bijna onhoudbare spanning veroorzaken, onderbroken diensten, enz. in beroepen en sectoren met voornamelijk vrouwelijke werknemers (RGK-advies nr. 149 van 13.11.15)
- het systeem van samendrukking van gepresteerde dagen voor de pensioenberekening af te schaffen. De werkuren van deeltijdse werknemers worden 'samengedrukt' om tot 'voltijdse equivalenten' te komen. Dat betekent dat de werknemer veel meer jaren moet werken om pensioen te krijgen;
- aan alle gepensioneerde werknemers en zelfstandigen een vervangend pensioen van 75% van het verloren loon toe te kennen, waardoor het gezinsbedrag kan worden afgeschaft (RGK-advies nr. 130 van 10.12.10);
- de rechten in de pensioensector te individualiseren. Hiervoor moeten ook de mechanismen van de overlevingspensioenen worden herzien, die zwaar wegen op de sociale zekerheidsuitgaven. Hoewel de verdwijning van afgeleide rechten al lang is aangekondigd, vooral dankzij de

¹⁰ (<https://www.pensionstat.be/nl/kerncijfers/gender-pensioen>).

convergentie van de arbeidsparticipatie van mannen en vrouwen, vertonen de aantallen werknemers en zelfstandigen die profiteren van de 3 soorten afgeleide rechten in 2022 nog steeds een flagrante onbalans tussen mannen en vrouwen.¹¹

Zuiver overlevingspensioenen: 153.662 mensen, waarvan 99% vrouwen. Dat aantal daalt voor vrouwen en stagneert voor mannen.

Pensioen tegen gezinstarief: 257.086 mensen, waarvan 99,07% mannen. Dat aantal daalt voor mannen en stijgt voor vrouwen.

Echtscheidingspensioenen: betreft 168.477 mensen, waarvan 80% vrouwen en 20% mannen. Dat aantal stijgt voor zowel mannen als vrouwen.

In afwachting van de uiteindelijke vervanging van de **overlevingspensioenen** door eigen rechten, is de RGK er voorstander van **om ze te beperken of te vervangen door een forfait**. Ze moeten worden verdeeld onder de **langstlevende ervende echtgenoten** van de overleden gerechtigde en dit in verhouding tot het aantal huwelijksjaren met de overledene.

De regering was van plan om de kwestie van het **"delen van pensioenrechten verworven tijdens het leven dat beide echtgenoten of partners met elkaar deelden"** (splitting) te onderzoeken, "wat een uitweg zou bieden voor de afgeleide rechten en in elk geval de gevolgen van een scheiding of overlijden zou verzachten". Door de wettelijke en aanvullende pensioenrechten te delen, kan de solidariteit tussen de partners worden verlengd tot na het actieve leven. Het is daarnaast een meer billijke benadering van de tijd die werd besteed aan de gezinsverantwoordelijkheden.

Tot op heden is er nog geen onderzoek gepubliceerd. De RGK zou graag deelnemen aan alle besprekingen die door de regering worden opgestart en herhaalt zijn verzoek om de splitting objectief te bestuderen, in het bijzonder in het licht van zijn eigen werkzaamheden (colloquium van 2017 en RGK-advies nr. 170 van 07.07.23), de besprekingen van de Pensioencommissie en de wetgevingsvoorstellen van verschillende partijen.

2.2. Beroepsziekten

De gendergerelateerde verdeling van arbeid heeft als gevolg dat er een verschillende blootstelling is aan beroepsrisico's voor vrouwen en mannen. Op zijn beurt heeft dit tot gevolg dat er in elke stap van de risicoanalyse een dynamische gender mainstreaming moet worden toegepast zoals ondersteund door het Europees Vakbondsinstituut (ETUI)¹². Daarom (RGK-advies nr. 134 van 13.12.13) vragen wij:

- de federale regering om een gestructureerd actieplan aan te nemen, waarbij ze zich engageert om jaarlijks te rapporteren over de verwezenlijkingen en de te overwinnen obstakels (zoals de analyse van de verschillen in blootstelling aan beroepsrisico's voor mannen en vrouwen);
- FEDRIS om, wat betreft de classificatie van beroepsziekten, het initiatief te nemen om het systeem van 'de lijst' te verbeteren, waarbij men verder de ziekten opneemt die voornamelijk vrouwen treffen (bepaalde kankers, musculoskeletale aandoeningen, seksueel overdraagbare

¹¹ Pensioenverslag voor de NAR-CRB – factuele elementen, *op.cit.*, p 149.

¹² VOGEL, 2011: "Genderanalyse van de gegevens over beroepsziekten in België", verslag 122 van het ETUI (https://www.etui.org/sites/default/files/verslag%20122_NL_o.pdf);

VOGEL, 2015: "'Chausser les lunettes du genre' pour comprendre les conditions de travail", HesaMag #12, pp. 12-17 (https://www.etui.org/sites/default/files/Hesamag_12_FR-12-17.pdf);

CASSE en DE TROYER, 2020: "Genre, conditions de travail et santé. Qu'est-ce qui a changé ?", verslag 143 van het ETUI (<https://www.etui.org/sites/default/files/2021-05/Genre%2C%20conditions%20de%20travail%20et%20sant%C3%A9-Qu'est-ce%20qui%20a%20change-2020-WEB.pdf>).

aandoeningen in verband met prostitutie ...). FEDRIS moet zich daarbij laten inspireren door de Europese lijst van ziekten die gunstiger zijn voor vrouwen;

- FEDRIS om, wat betreft de preventie van beroepsziekten, een proactieve houding aan te nemen en zonder het krijgen van klachten of vragen voor tussenkomst, het initiatief te nemen om de werkomstandigheden te analyseren in sectoren waar veel vrouwen tewerkgesteld zijn. De doelstelling daarvan is het sneller opmerken van beroepsziekten waar deze werkneemsters aan lijden (schoonmaaksector of de gezondheidssector);
- de instellingen die bevoegd zijn voor de beroepsziekten het principe 'voor een gelijke ziekte of van gelijke waarde, een gelijke behandeling' systematisch toe te passen om het aantal indirecte vormen van discriminatie te verminderen, waarbij we kunnen vaststellen dat vrouwen ondervertegenwoordigd zijn in het aantal aangiftes, vorderingen voor vergoedingen, positieve antwoorden, toegekende invaliditeitsgraden, vergoedingstarieven ...

2.3. Kinderbijslag

Volgens de Koning Boudewijnstichting hebben de hervormingen van de kinderbijslag geen effect gehad (daling) op het risico op kinderarmoede in de verschillende Belgische gewesten. De CWEHF raadt aan:

- de indexering van de bijslag te garanderen om mee te groeien met de veranderingen in gezinskosten;
- de schoolpremie te verhogen op basis van het inkomen.

2.4. Moederschapsbescherming

Over het algemeen heeft de wetgeving (arbeid/sociale zekerheid/ambtenarenzaken) meer behoefte aan een correcte en welwillende toepassing dan aan ingrijpende hervormingen. Ze moet echter in detail worden herzien op de volgende punten (RGK-advies nr. 84 van 01.10.04):

- de meest flagrante tekortkoming is het gebrek aan sociale bescherming van de werknemers bij werkonbekwaamheid na een miskraam (RGK-advies nr. 148 van 09.10.15);
- minder ernstig, maar verwant met het vorige punt en niet opgenomen in de wet van 19.12.18, is het feit dat het verlof voor ouders met een doodgeboren kind diverse hiaten en tegenstrijdigheden vertoont die moeten worden weggewerkt (RGK-advies nr. 154 van 08.12.17); een daarvan werd echter gecorrigeerd door de wet van 7 oktober 2022;
- na de royale hervormingen van het adoptieverlof en pleegouderverlof (wet van 06.09.18, gewijzigd door de wet van 21.12.18) moet de vergoeding van het zwangerschapsverlof na de eerste 30 dagen worden opgewaardeerd (RGK-advies nr. 84 van 01.10.04);
- de vergoeding in geval van werkverwijdering wegens borstvoeding moet dezelfde zijn als die voor zwangerschap (RGK-advies nr. 126 van 08.12.09);
- wat betreft borstvoedingspauzes (die voornamelijk worden gebruikt om melk af te kolven en te bewaren), moet een bepaling worden opgenomen in hoofdstuk IV van de wet van 16.03.1971 gericht op werkgevers die niet vallen onder cao nr. 80 van de Nationale Arbeidsraad, om de leemte op te vullen die nog steeds bestaat in sommige overheidsdiensten. Bovendien moeten alle werkgevers, zowel privé als openbaar, herinnerd worden aan hun wettelijke verplichting om een aangepaste ruimte ter beschikking te stellen (RGK-advies nr. 165 van 09.09.22);
- na de inkorting van het ziekenhuisverblijf na een bevalling (federale maatregel) beveelt de RGK aan om de realiteit af te stemmen op de buitenlandse praktijken (RGK-advies nr. 145 van 13.02.15). Het is belangrijk dat de kinderopvang in het hele land door deskundigen wordt ondersteund (RGK-advies nr. 145 van 13.02.05);
- het verplichte moederschapsverlof voor zelfstandigen (momenteel 3 weken, waarvan 1 week prenatale rust) moet worden verlengd.

3. GEWELD

Vandaag de dag is 1 op de 5 vrouwen verkracht, denkt 1 op de 2 mannen dat het slachtoffer medeverantwoordelijk is voor seksueel geweld en denkt zelfs 1 op de 5 jongeren dat vrouwen graag gedwongen worden en dat geweld hen seksueel opwindt.

Geweld betekent ook 216 vrouwenmoorden in België sinds 2017 (juni 2024), zonder het aantal kindermoorden mee te tellen, waarvan de omvang niet kan worden gemeten door een gebrek aan statistieken. De Raden betreuren dat gebrek, omdat kinderen de directe slachtoffers zijn van dit partnergeweld.

Seksistische stereotypen blijven hardnekkig

Vrouwen staan vaak machteloos tegenover de plaag van machoreflexen die floreren op sociale netwerken en het leven van vrouwen echt kunnen ruïneren. Zo kunnen ze ontmoedigd raken om hun werk voort te zetten.

We roepen de regering daarom op om sociale netwerken te reguleren en om meer klachten en genderspecifieke statistieken over alle soorten geweld te verzamelen, om de situatie zichtbaarder te maken.

De vicieuze cirkel van bestaansonzekerheid en geweld tegen vrouwen

Talrijke studies hebben de complexe en multidimensionale verbanden (ballingschap en migratie, handicap, risicovolle omgeving) tussen geweld en bestaansonzekerheid aangetoond. Hoe minder financiële autonomie een vrouw heeft, hoe kleiner de kans dat ze haar gewelddadige partner kan verlaten, laat staan in omstandigheden die haar veiligheid garanderen. Bovendien vormt geweld een groot psychologisch trauma dat dringend behandeld moet worden om te voorkomen dat geestelijke gezondheidsproblemen de kop opsteken, met alle persoonlijke, sociale en professionele gevolgen van dien.

We willen er ook op wijzen dat intrafamiliaal geweld de belangrijkste oorzaak is van dakloosheid onder vrouwen en hun kinderen, en ook een belangrijke oorzaak blijft van de verschuiving naar eenouderschap (CWEHF-advies nr. 91 van 12.04.22).

De federale regering heeft tijdens deze legislatuur krachtige maatregelen genomen om enkele van de beginselen van de Istanbul-Conventie, die op 1 maart 2016 werd geratificeerd, ten uitvoer te leggen: nationaal actieplan in de strijd tegen gendergerelateerd geweld 2021-2025, ontwikkeling en bestendiging van de ZSG's, hervorming van het seksueel strafrecht en een wet ter bestrijding van feminicide.

We raden daarom aan:

- rekening te houden met de aanbevelingen van het tussentijds verslag (maart 2024) en het eindverslag dat gepland is voor 2025 van het nationaal platform dat het Belgische maatschappelijk middenveld vertegenwoordigt;
- de maatregelen van de verschillende actieplannen ter bestrijding van geweld te blijven uitvoeren; een coherent interfederaal beleid ter bestrijding van geweld ten uitvoer leggen om de verschillende diensten ter voorkoming van geweld, ondersteuning van slachtoffers en aanpak van daders te versterken volgens een samenhangende en begrijpelijke aanpak voor zowel gebruikers als professionals; de zichtbaarheid van ZSG's te verhogen bij groepen die in contact kunnen komen met slachtoffers (taxichauffeurs, het nachtleven, het studentenmilieu enz.);
- maatregelen te nemen om een einde te maken aan de cultuur van verkrachting en intimidatie van vrouwen van alle leeftijden, door de bewustmakingscampagnes rond geweld tegen vrouwen

- op te voeren in de openbare ruimte, het uitgaansleven, op festivals, bij overheidsinstanties, in migrantencontexten enz.
- meer middelen ter beschikking te stellen van politie, gerechtelijke autoriteiten en maatschappelijk werkers om een snelle reactie en doeltreffende, respectvolle zorg voor slachtoffers van gendergerelateerd, seksueel of intrafamiliaal geweld te waarborgen, wat meer bepaald de volgende elementen inhoudt:
 - organiseren van systematische opleidingen (basis en vervolg) over de genderdimensie, systemisch geweld en het Processus de Domination Conjugale (het partnerdominantieproces; PDC) met doelstellingen voor de mate van deelname aan de vereiste opleidingen;
 - inroepen van omzendbrief COL4/2006 van 1 april 2006 die *'de overdracht van informatie om de burgerlijke rechtbanken in staat te stellen uitspraak te doen over voogdij en bezoekrecht, rekening houdend met geweld - zelfs wanneer er geen strafrechtelijke actie is'* regelt;
 - het gebruik bevorderen van risicobeoordelingsinstrumenten (zoals EVIVICO) om ambtenaren die klachten van slachtoffers ontvangen in staat te stellen de gevaarlijkheid van een situatie te beoordelen, om ervoor te zorgen dat het misdrijf door het parket wordt opgevolgd;
 - een systeem van een structurele en geïndexeerde begrotingsenvelop in te voeren om beter te voldoen aan de ambities van de Istanbul-Conventie, zoals het vergroten van de opvangvoorzieningen voor vrouwelijke slachtoffers en hun kinderen, en voor alle mensen zonder voorwaarden (migrantenvrouwen zonder status, vrouwen zonder papieren, etc.);
 - de geografische dekking van ambulante en residentiële diensten (in het bijzonder in opvangtehuizen) te verbeteren, vooral in plattelandsgebieden;
 - de bewustmaking in de beroepswereld te stimuleren en daarbij meer rekening te houden met de impact van geweld op de loopbaan van slachtoffers (meestal vrouwen), in het bijzonder in het kader van het plan voor de begeleiding van werkzoekenden.

Belangrijke projecten voor de volgende legislatuur

1) Betere bescherming voor vrouwen uit andere landen

Deze vrouwen lijden door hun kwetsbare situatie onder andere, specifiekere vormen van geweld. We raden daarom aan:

- doeltreffende maatregelen te nemen om mensenhandel te bestrijden (in het bijzonder de handel in migrantenvrouwen), waaronder de exploitatie van vrouwenlichamen.
- bij een scheiding en wanneer de vrouw slachtoffer is van partnergeweld/familiaal geweld de verblijfplaats te behouden;
- de wet van 15/12/1980 inzake gezinshereniging te herzien en met name de bepalingen ter bescherming van slachtoffers van partnergeweld/intrafamiliaal geweld;
- discriminatie van mensen die kwetsbaarder zijn vanwege hun verblijfsstatuut (precaire of onregelmatige situatie) te bestrijden met de toepassing van artikels 59 en 60 van de Istanbul-Conventie en ze toegang te geven tot hulpverlening- en preventiediensten.

2) Verbetering van de gezamenlijke zorg voor moeders en kinderen die het slachtoffer zijn van geweld

Op wetgevingsniveau

De baanbrekende wet tegen feminicides van 29.06.23 creëerde een wettelijk kader om dit fenomeen te voorkomen en te bestrijden. Die wet moet zo snel mogelijk operationeel zijn: verzameling van gendergegevens, publicatie van studies, oprichting van een wetenschappelijk analysecomité, verbetering van de rechten van slachtoffers, toepassing van instrumenten voor risicobeoordeling en -beheer, opleiding voor politie en magistratuur.

Hoewel die wet voor het eerst het **statuut van slachtoffer** toekent aan **kinderen** (blootgesteld aan of getuige van partnergeweld), moeten we zorgen voor genderspecifieke statistische gegevens en die zichtbaar maken in het jaarverslag van het IGVM.

Hoewel er vooruitgang is geboekt bij de bescherming van vrouwen die het slachtoffer zijn van partnergeweld, volstaan de voorgestelde specifieke beschermingsmaatregelen (art. 15, § 4) nog niet om het slachtoffer en haar kinderen te beschermen. Het is aangetoond dat het risico op geweld en zelfs feminicide/infanticide zeer hoog is, vooral op het moment dat het ouderlijk gezag wordt gewijzigd.¹³

Bijgevolg blijven er grote problemen bestaan op het vlak van:

- **alternatieve geschillenbeslechting:** België voldoet niet aan de Istanbul-Conventie wanneer de rechter de voorkeur geeft aan **bemiddeling**, zelfs na 'instemming' van het slachtoffer. Dat is volledig **verboden**;
- **gelijkmatig verdeelde huisvesting:** deze algemene regel is niet geschikt als er sprake is van partnergeweld;
- **co-ouderschap** in alle soorten gewelddadige situaties, wat bijna systematisch leidt tot een impasse over de opvoeding en verzorging van de kinderen.¹⁴

België moet zich blijven inspannen om de Istanbul-Conventie na te leven. België moet ook de nieuwe EU-richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (14 mei 2024) omzetten.

[In het veld](#)

We verwelkomen de bewustmakingscampagnes voor het grote publiek, en het werk dat is gedaan om de kwestie van intrafamiliaal geweld te integreren in de basisopleiding voor de psycho-medisch-sociaal-juridische beroepen en het opstellen van een samenwerkingsprotocol om EVRAS in scholen te implementeren.

De uitdaging voor deze legislatuur zal zijn om beter rekening te houden met kinderen als onderdeel van een globale zorg voor de slachtoffers, om dit ware volksgezondheidsprobleem effectiever te bestrijden. We raden daarom aan:

- het werkerterrein van de zogeheten 'poles de ressources spécialisées en violences conjugales et intrafamiliales' (kenniscentra rond partnergeweld en intrafamiliaal geweld) uit te breiden door de samenwerking met gespecialiseerde hulpdiensten voor minderjarige slachtoffers verplicht te stellen om ze beter te beschermen;
- de bewustwording voort te zetten en te systematiseren door een module over het Processus de Domination Conjugale (PDC) en de problemen van kinderen die het slachtoffer zijn van dit geweld aan te bieden aan al het personeel uit de kinder- en jeugdzorg;
- bijzondere aandacht te besteden aan de getuigenissen van kinderen die het slachtoffer zijn van fysiek en psychologisch geweld;

¹³ MELAN, 2019: "L'impossible rupture. Une étude sur les violences conjugales post-séparation". In: Revue de Science Criminelle et de Droit pénal comparé, Vol. 2, nr. 2, pp. 489-506 (2019), (<http://hdl.handle.net/2078.1/226920>).

¹⁴ Zie de in Spanje toegepaste *procedures betreffende de tijdelijke opheffing van het gezag en het verbod op co-ouderschap* (geciteerd in de handleiding die momenteel wordt opgesteld door de Universiteit van Saint Louis over de toepassing van de Istanbul-Conventie in België, blz. 77) of de wijzigingen die *in de Franse wetgeving zijn aangebracht om de intrekking van het omgangs- en verblijfsrecht mogelijk te maken en de moeder te machtigen eenzijdige beslissingen te nemen* (GREVIO, 28.10.19: Rapport d'évaluation de référence sur les mesures d'ordre législatif et autres documents donnant effet aux dispositions de la Convention du Conseil de l'Europe sur la prévention et la lutte contre la violence à l'égard des femmes et la violence domestique (Convention d'Istanbul) – France, gepubliceerd op 19.11.19, p.59 (<https://rm.coe.int/grevio-inf-2019-16/168098c619>)).

- discussie- en overlegmechanismen te versterken om de ervaringen van gezinnen en de praktijken van professionals samen te brengen;
- nauwe samenwerkingsprotocollen op te stellen tussen kinder- en jeugddiensten en gecoördineerde mechanismen (zoals DIVICO), de CLB's (Centra voor leerlingenbegeleiding) en de verschillende parajuridische en gerechtelijke actoren;
- een audit uit te voeren naar de werking van de SAJ en SPJ, aangezien de instelling ernstige operationele problemen ondervindt. Om geweld in de toekomst te voorkomen, is er dringend behoefte aan massale financiering voor deze programma's.

3) Verbetering van de zorg voor geweldplegers

We raden aan:

- de zorg voor en opvolging van geweldplegers te verbeteren;
- opvangmogelijkheden voor daders te ontwikkelen;
- de geografische dekking van ambulante en residentiële diensten voor daders te verbeteren, vooral in plattelandsgebieden.

4) Slachtoffers van partnergeweld helpen hun leven weer op te bouwen

De begeleiding na de scheiding moet worden versterkt door:

- middelen vrij te maken om het wederopbouwproces te versterken;
- rekening te houden met de specifieke behoeften van vrouwelijke slachtoffers;
- het ontwikkelen van multidisciplinaire diensten die psychologisch, juridisch en administratief advies geven, en zorg- en welzijnsvoorzieningen voor vrouwen, die ook zorg en ondersteuning bieden aan kinderen;
- het opzetten van financiële noodhulp om het vertrek van vrouwelijke slachtoffers en hun wederopbouw te vergemakkelijken, gekoppeld aan een specifiek statuut met de mogelijkheid van rust en een pauze in het proces van activering van de diensten van FOREM, ACTIRIS of Bruxelles-Formation.

5) De opvolging van geweldsituaties

We raden aan:

- genderspecifieke statistieken over het geweld te ontwikkelen voor moeders en kinderen in alle kinder- en jeugddiensten;
- steun te verlenen aan onderzoek naar de onderliggende oorzaken, effecten, frequentie en veroordelingspercentages en de doeltreffendheid van de maatregelen die zijn genomen om de Istanbul-Conventie uit te voeren;
- regelmatig bevolkingsonderzoeken uit te voeren om de omvang van en trends in alle vormen van gendergerelateerd geweld te beoordelen rekening houdend met de intersectionele dimensie ;
- de hulplijnen en hulpdiensten voor slachtoffers van geweld te bestendigen en regelmatig te evalueren.

4. GEZONDHEID

Zelfs vandaag de dag houden 'gezondheidsplannen' en het volksgezondheidsbeleid heel weinig rekening met de gezondheidsproblemen van vrouwen, ook al ontwikkelen ze specifieke aandoeningen. Bovendien nemen ze bepaalde gedragingen aan: *"Vooral eenoudergezinnen (80% vrouwen en 20% mannen) worden getroffen: 50% van de vrouwen en 38% van de mannen zeggen dat ze*

hebben afgezien van medische zorgen wegens geldgebrek. Dat fenomeen zal in 2023 nog sterker worden".¹⁵ Daarom raden we aan:

- een genderanalyse uit te voeren van alle beleidsbeslissingen, met inbegrip van algemene plannen, onderzoeken, en de productie van genderstatistieken in alle zorglijnen;
- de genderdimensie voor alle gezondheidswerkers te integreren in de onderzoeksprogramma's en het geneeskundig onderwijs (universiteiten, gezondheidsscholen, planning enz.);
- de belanghebbenden gevoelig te maken voor de ziekten waarbij het begin van de symptomen verschilt tussen mannen en vrouwen;
- de middelen (structuren, personeel,...) voor geestelijke, fysieke en seksuele gezondheid te verhogen, om de toegang tot zorg voor iedereen en kwetsbare groepen te garanderen
- de terugbetaling van het HPV-vaccin uit te breiden tot na de meerderjarigheid, zowel voor vrouwen als voor mannen;
- kleine medische structuren dicht bij de patiënt te stimuleren en huisbezoeken door psychosociale hulpverleners en lotgenoten te ontwikkelen;¹⁶
- blijvende verbeteringen aan te brengen in de categorieën van zorg- en ondersteunend personeel in ziekenhuizen en rusthuizen (verpleegkundigen, zorgkundigen, assistenten, enz.).
- Het Evras -proces (Education à la Vie Relationnelle et Affective) wordt voortgezet als een hulpmiddel van de seksuele en reproductieve gezondheid

4.1. Preventie

Dit houdt in dat er regelmatig overleg moet zijn met eerstelijnszorg of specialist. Bij gebrek aan een gratis consultatie, moet de eigen bijdrage zo laag mogelijk zijn. We raden aan:

- bewustmakingscampagnes en screenings op te zetten voor osteoporose, hart- en vaatziekten, borst- en darmkanker voor beide geslachten, en meer genderspecifieke screenings, zoals endometriose, baarmoederhals- en eierstokkanker voor vrouwen en prostaatkanker voor mannen;
- uitgebreide en objectieve informatie te verspreiden over geneesmiddelen om overmedicatie te bestrijden.

4.2. Anticonceptie

In 2022 bracht een onderzoek onder 20.000 jongeren tussen 11 en 18 jaar, onder leiding van Vlaams minister van Welzijn Hilde CREVITS (CD&V), de volgende bevindingen aan het licht:

"Minder jongeren gebruikten een condoom tijdens het eerste seksueel contact: een daling van 72,4% in 2018 naar 64,3% in 2022...;

Ook het gebruik van de anticonceptiepil daalde. In 2022 gaf 61,9% van de jongeren aan de anticonceptiepil te gebruiken, terwijl dat in 2018 nog 67,5% bedroeg...;

Meisjes zoeken alternatieven omdat ze geen hormonale anticonceptie meer willen nemen of gewoon op zoek zijn naar een anticonceptiemiddel dat beter bij hen past...".¹⁷

We raden aan (RGK-advies nr. 159 van 21.03.21):

¹⁵ SOLIDARIS, 03.24: "Renoncement aux soins pour des raisons financières", enquête 2023 (<https://ds.static.rtf.be/article/attachment/11346351/7/a/1/e4dac7639a954bbfb3cda45af7119923.pdf>).

¹⁶ Op dit vlak biedt UMons een training in lotgenotencontact, die zou moeten worden bestendigd (<https://www.sciencesdelafamille.be/projet-pair-aidance-sant%C3%A9-Ag-mentale-et-pr%C3%A9carit%C3%A9s-2022/> en <https://reseaunomade.be/repertoire/formationpairaidance/>).

¹⁷ VRT.nws, 23.05.23: "L'utilisation du préservatif et de la pilule contraceptive a reculé chez les jeunes Flamands" (https://www.vrt.be/vrtnws/fr/2023/05/23/l_utilisation-du-preservatif-et-de-pilule-contraceptive-a-recule/).

- terugkerende nationale en gewestelijke campagnes op te zetten die vrouwen en mannen aanmoedigen om zich te beschermen tijdens de geslachtsgemeenschap en zo seksueel overdraagbare aandoeningen en ongewenste zwangerschappen te voorkomen;
- het gebruik van generieke anticonceptiemiddelen te stimuleren onder zowel mannen als vrouwen en hen te informeren over de voordelen en bijwerkingen;
- mannen meer te betrekken bij het gebruik van anticonceptie;
- alle anticonceptiva 100% te vergoeden, tenminste voor jongeren tot 25 jaar; vasectomie en het afbinden van de eileiders moeten systematischer worden aangepakt door de medische wereld en vergoed;
- het gebruik van generieke anticonceptiemiddelen te stimuleren om de kosten voor de gebruikers en voor de sociale zekerheid te verlagen; die zouden minder gevaarlijk zijn vanuit cardiovasculair oogpunt;
- een systematischere benadering van vasectomie en het afbinden van de eileiders door de medische wereld in hun omgang met patiënten en de opname van die 2 technieken in het curriculum van medische faculteiten.

4.3. Zwangerschap en Bevalling

Om ongewenste en soms gewelddadige behandelingen tijdens de zwangerschap en de bevalling te voorkomen, vragen we dat zwangere vrouwen uitgebreide informatie krijgen over het fysiologische verloop van de bevalling, de plaatsen waar ze kunnen bevallen, preventie van mogelijke problemen, praktijken in het ziekenhuis en daarbuiten, statistieken over de verschillende uitgevoerde ingrepen, en over de perinatale onderzoeken die beschikbaar zijn voor alle zwangere vrouwen en de pre- en post natale- zorg.

Daarnaast moeten de vaardigheden en complementariteit van de verschillende zwangerschapsdeskundigen worden versterkt. Het ziekenhuispersoneel dat verantwoordelijk is voor bevallingen moet zich nog bewuster worden van obstetrisch geweld.

4.4. Vrijwillige zwangerschapsafbreking (abortus)

Ongeveer 17.000 vrouwen (gemiddelde leeftijd: 29 jaar) ondergaan elk jaar een abortus, de meesten buiten het ziekenhuis.¹⁸

De abortus wordt graag erkend als een in de wet verankerde medische daad en als een **kwestie van volksgezondheid**. De wet van 15.10.18 betreffende de vrijwillige zwangerschapsafbreking heeft de doelstellingen inzake decriminalisering niet bereikt, zodat de Raden de volgende verbeteringen ondersteunen. Daarom is het belangrijk om te positioneren over de 25 aanbevelingen van het Interuniversitair, multidisciplinair en onafhankelijk comité belast met de studie en de evaluatie van de praktijk en de wetgeving inzake vrijwillige zwangerschapsafbreking¹⁹ op te volgen, en in het bijzonder:

- de strafrechtelijke sancties tegen de vrouwen en het medische korps voor het toepassen van abortus af te schaffen;

¹⁸ Europees Instituut voor Bio-ethiek, 02.03.23: "Verslag van de Nationale Evaluatiecommissie voor zwangerschapsafbreking", samenvattende nota 2020-2021 (<https://www.ieb-eib.org/nl/nieuws/begin-van-het-leven/abortus/abortus-rapport-2020-2021-in-belgie-samenvatting-2161.html>).

¹⁹ Interuniversitair, multidisciplinair en onafhankelijk comité belast met de studie en de evaluatie van de praktijk en de wetgeving inzake vrijwillige zwangerschapsafbreking, 03.23: "Studie en evaluatie van de abortuswet en -praktijk in België", academisch rapport op verzoek van de "Vivaldi" meerderheid op federaal niveau (https://vlir.be/wp-content/uploads/2023/03/230411-Abortion-law-and-practice-in-Belgium-uitgebreid-rapport_NL.pdf).

- de wettelijke termijn waarbinnen abortus kan worden toegepast te verlengen, in overeenstemming met de meest gunstige Europese clausule (bijv. Zweden, dat abortus toestaat tot 18 weken zwangerschap, op eenvoudig verzoek van de vrouw);
- de verplichte bedenktijd van 6 dagen tussen het eerste contact met de arts en de dag van de abortus af te schaffen. In bepaalde situaties belemmert die verplichting de toegang tot abortus. Als de vrouw dit wenst, moet bedenktijd echter wel mogelijk zijn. Voor de behandeling van abortus in het tweede trimester zijn speciaal uitgeruste poliklinieken en multidisciplinaire teams van gekwalificeerde deskundigen nodig.
- de in de wet op patiëntenrechten verankerde informatieverplichting te hanteren om de geïnformeerde toestemming van patiënten voor de ingreep te waarborgen.

5. FISCALITEIT

De RGK bestudeert al heel lang de problemen van de gezinsfiscaliteit. De Raad zou graag zien dat de **personenbelasting bijdraagt tot een grotere gelijkheid tussen mannen en vrouwen, in het bijzonder door meer vrouwen aan te moedigen om te werken en hun financiële onafhankelijkheid te vergroten**. Onder de legislatuur 2014-2019 heeft de FOD Financiën een *Task Force* opgericht om de impact van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen (1992) te evalueren vanuit het perspectief van gendergelijkheid, maar die kwam niet met concrete voorstellen. In haar verklaring van 20.09.20 beloofde de regering om *'de gezinsfiscaliteit te verlichten en beter af te stemmen op het evenwicht tussen werk en privéleven en de zorg voor oudere familieleden die onder hetzelfde dak wonen'*.

Het Belgische personenbelastingstelsel is in het bijzonder gebaseerd op de gezamenlijke belasting van huishoudens (cumulatie van inkomsten), het huwelijksquotiënt, een hoog marginaal belastingtarief op secundaire inkomsten en een beperking op de aftrekbaarheid van kosten voor kinderopvang. Die basisprincipes bestendigen de inkomensongelijkheid tussen mannen en vrouwen binnen huishoudens. In het bijzonder **maakt het huwelijksquotiënt** het mogelijk dat de partner met een zeer laag of onbestaand beroepsinkomen een deel van het beroepsinkomen van de andere partner ontvangt (de partner met het hoogste inkomen kent 30% van diens totale inkomen - met een plafond van 11.450 euro - cijfers van 2022 - toe aan diens partner). Dat systeem maakt het mogelijk om in de eerste plaats de belastingen in de hoogste schijven te verlagen. Het vormt dus in feite een rem op het werken van vrouwen en dus op hun financiële onafhankelijkheid.

In een resolutie van 15.01.19 over gendergelijkheid en belastingbeleid in de EU, heeft het Europees Parlement de negatieve gevolgen vastgesteld van **"fiscale wetten die vrouwen ontmoedigen zich op de arbeidsmarkt te begeven en te blijven werken, en traditionele genderrollen en stereotypes bekrachtigen**. Het Europees Parlement verzoekt de Commissie om gemeenschappelijke richtsnoeren en aanbevelingen uit te vaardigen om een einde te maken aan belastinggerelateerde genderdiscriminatie (=indirecte discriminatie).

Het Parlement vraagt de Lidstaten de inkomstenbelasting van fysieke personen zo te ontwerpen dat daarmee een gelijke verdeling van betaald en onbetaald werk, inkomen en pensioenrechten tussen vrouwen en mannen bevorderd wordt. Het Parlement bevestigt dat individuele belastingheffing de enige manier is om dit resultaat te bereiken en vraagt dringend om gefaseerd over te gaan tot individuele belastingheffing, maar daarbij alle financiële en overige voordelen die in bestaande systemen van gezamenlijke belastingheffing gekoppeld zijn aan het ouderschap te behouden om tenslotte te komen tot een fiscale gelijkheid voor de vrouwen.

Meer algemeen, verzoekt het Parlement de Commissie en de Lidstaten om hun belastingbeleid regelmatig te onderwerpen aan gendereffectbeoordelingen vanuit gendergelijkheidsperspectief, en daarbij met name te kijken naar het multiplicatoreffect en naar impliciete discriminatie, om te waarborgen dat maatregelen op belastinggebied in de EU niet direct of indirect discriminerend zijn."

De RGK, die dit standpunt onderschrijft, heeft gevraagd om de inspanningen voor de **individualisering van de personenbelasting verder te zetten**:

- de individualisering zou gepaard gaan met een **geleidelijke afschaffing** van het **huwelijksquotiënt** voor alle jongeren zodra ze een gezin vormen, en een vermindering voor huishoudens met een hoog inkomen zonder kinderen ten laste;
- het verhogen van de **progressiviteit van de belasting**, d.w.z. het verlagen van belastingen op lage en middenlonen, waar vrouwen oververtegenwoordigd zijn;
- **de aftrekbaarheid van de kosten voor kinderopvang** verhogen om de toegang tot werk en dus tot een beroepsinkomen te vergemakkelijken;
- **individuele belastingstatistieken** produceren (en niet langer alleen op het niveau van huishoudens) om de verschillen tussen mannen en vrouwen op het gebied van belastingen beter

in kaart te brengen en het effect van hervormingen op de situatie van vrouwen en mannen te beoordelen.

De minister van Financiën had een algemene "schets" voorgesteld die de afschaffing omvatte "van het huwelijksquotiënt en de vervanging ervan door een belastingvrije toeslag voor de echtgenoot of wettelijk samenwonende wiens partner weinig of geen inkomen heeft, waarbij ervoor wordt gezorgd dat gepensioneerden die momenteel een gezinspensioen ontvangen, worden ontzien"

De RGK vraagt nu al dat de verlaging van de belastinguitgaven in verband met de geleidelijke afschaffing van het huwelijksquotiënt (442 miljoen volgens de Hoge Raad van Financiën) wordt toegewezen aan het verhogen van de inkomens van huishoudens met kinderen.

Op het moment van schrijven is er nog geen overeenstemming bereikt over deze maatregelen, die over een periode van 20 jaar zouden worden gefaseerd.

6. EENOUDERSCHAP

6.1. Context en statistische gegevens

"België telt 508.209 eenoudergezinnen, dus ongeveer 10%, met variaties per gewest: 12,2% in Wallonië, 11% in het Brussels Gewest en 8,3% in Vlaanderen"²⁰(situaties van gelijkmatig verdeelde huisvesting wat betreft kinderen bij scheiding worden niet beschouwd als eenoudergezinnen). De redenen zijn veelvoudig: scheiding, weduwschap, echtgenoot in de gevangenis, kinderverlating, in-vitrofertilisatie, langdurige hospitalisatie, vertrek naar het buitenland enz.

Eenoudergezinnen genieten een aantal inkomensgerelateerde voordelen op het gebied van kinderbijslag, huisvesting, gezondheidszorg, werkloosheid en belastingen. Toch kan "83% van die gezinnen geen onverwachte uitgaven aan en lopen ze meer risico op armoede dan koppels met kinderen. Het risico op werkloosheid ligt 3 keer hoger. Ze hebben moeite om de huur of kinderopvang te betalen. Ze zien twee keer meer af van zorg- en gezondheidsuitgaven dan tweeoudergezinnen. Er doen zich ook negatieve psychologische gedragingen of depressies voor, als gevolg van de moeilijkheden waarmee alleenstaande ouders worden geconfronteerd."²¹

85% van de eenoudergezinnen zijn vrouwen met kinderen. Hun verwachtingen zijn daarom veelvoudig: behoefte aan financiële middelen, behoorlijke huisvesting, werk, duidelijke informatie en snelle hulp, psychologische ondersteuning en begeleiding, uit hun isolement breken enz.

Alimentatiebetalingen zijn van vitaal belang voor degenen die moeten zorgen voor het onderhoud en de opvoeding van kinderen, en vormen een tijdelijke compensatie voor de financiële ongelijkheid die het gevolg is van de keuzes (met name op het gebied van werk) die huishoudens tijdens hun samenleven hebben gemaakt. Opgemerkt moet worden dat 39% van dat onderhoudsgeld niet (regelmatig) wordt uitbetaald.

De federale regering had aangekondigd dat ze de aanbevelingen van het Rekenhof met betrekking tot DAVO zo snel mogelijk zou uitvoeren. Aan het einde van de legislatuur zitten we nog altijd in de studiefase.

²⁰ FOD Economie, *aantal huishoudens volgens type 2023*.

²¹ Dossier ABVV, 10.18: "Eenoudergezinnen: Waarom het Vlaams ABVV een eenoudertoets wil", pp.21-22 (https://issuu.com/abvv/docs/dossier_eenoudergezinnen).

In Brussel werd op 15.07.21 een gewestelijk plan ter ondersteuning van eenoudergezinnen goedgekeurd. Dat plan moet worden versterkt, volgens de aanbevelingen die de RGVM in zijn tussentijdse evaluatie heeft gedaan.²²

6.2. Dienst voor Alimentatievorderingen (DAVO)

De Dienst voor Alimentatievorderingen werd zo jaar geleden opgericht om de volgende zaken te verhelpen:

- de niet-betaling van het onderhoudsgeld aan de kinderen of ex-partner en zo bijdragen aan de strijd tegen armoede onder eenoudergezinnen;
- de niet-uitvoering van rechterlijke beslissingen en notariële akten waarin het bedrag van het onderhoudsgeld wordt vastgelegd.

De DAVO had kantoren over het hele land en die werden ingekanteld in een lager aantal onthaalkantoren van de fiscus. Het mechanisme moet op verschillende punten worden verbeterd²³:

- alle informatie over eenouderschap centraliseren op een speciale website en een telefonische hulplijn opzetten;
- grootschalige informatiecampagnes organiseren om de DAVO bekend te maken. Volgens de 2020 Barometer van de Ligue des Familles is de helft van de ouders die recht hebben op een onderhoudsbijdrage niet op de hoogte van het bestaan van de DAVO;
- de doeltreffendheid en werking van de DAVO versterken, vooral door een *ad hoc* structurele financiering van de dienst, in overeenstemming met het stijgende aantal gevallen en de stijgende kosten van levensonderhoud;²⁴
- de toegankelijkheid van de onthaalkantoren verbeteren door het aantal lokale kantoren te verhogen;
- de kwaliteit garanderen van de volledige dossierverwerking door het gedecentraliseerde personeel;
- de onderhoudsbijdragen verdelen volgens objectieve criteria die op alle situaties van toepassing zijn;
- de tussenkomst van de DAVO uitbreiden naar buitengewone kosten die alleenstaande ouders maken en die niet gedekt worden door alimentatievorderingen (brillen, orthodontie, schoolreisjes enz.) en alimentatie die ex-echtgenoten verschuldigd zijn;
- **een universeel en automatisch fonds oprichten voor alimentatievorderingen** op basis van het model van Quebec (gesteund door Revenu Québec) en/of het Franse model (cf. het agentschap voor de inning en bemiddeling van alimentatiebetalingen in Frankrijk, ARIPA). De DAVO zou automatisch tussenbeide komen zodra er een rechterlijke beslissing is die de onderhoudsverplichting vastlegt (bijvoorbeeld een echtscheidingsvonnis), zelfs als er geen sprake

²² [Advies A-2023-003 van de RGVM van 21/09/2023: Halftijdse monitoring van het Brussels gewestelijk actieplan ter ondersteuning van eenoudergezinnen, <http://www.adviesraad-gelijke-kansen.irisnet.be/wp-content/uploads/2023/11/A-2023-003-CEFH-NL.pdf>].

²³ Verslag van het Rekenhof, 07.19: "Dienst voor Alimentatievorderingen - Kwaliteit van de behandeling van aanvragen tot tussenkomst en doeltreffendheid van de invordering van vorderingen" (https://www.ccrek.be/sites/default/files/Docs/2019_28_DienstAlimentatievorderingen.pdf) en de Ligue des familles, 11.21: "Agir contre les créances alimentaires impayées: les 5 avancées à réaliser" (https://liguedesfamilles.be/storage/18805/20211103-etude-creances-alimenraires.pdf?_gl=1*zvwj5* up*MQ..* ga*NDY5MjExNzc5LjE3MTIwNDc3MjY.* ga_BC1JYL27JT*MTcxMjAoNzcyNS4xLjAuMTcxMjAoNzcyNS4wLjAuMA).

²⁴ In 2023 waren er 357 meer bijstandsaanvragen dan in 2022 (Bron FOD Financiën), in Le Soir, 15.01.24: "Un nombre record de nouveaux dossiers pour pensions alimentaires non-versées en 2023" (<https://www.lesoir.be/561377/article/2024-01-15/un-nombre-record-de-nouveaux-dossiers-pour-pensions-alimentaires-non-versees-en>).

is van niet-betaling. De dienst zou de financiële tussenpersoon worden tussen de schuldenaar en de alimentatiegerechtigde en de periodieke betaling van de vordering aan de alleenstaande ouder garanderen;

- de toegang tot het mechanisme voor de **overdracht van alimentatiebetalingen tussen echtgenoten** vergemakkelijken en uitbreiden en de rechter machtigen om die betalingen systematisch toe te kennen vanaf het eerste vonnis.²⁵ De procedure van de overdracht van bedragen biedt een ouder die de begunstigde is van een alimentatievordering de mogelijkheid om, wanneer de andere ouder niet betaalt, van diens werkgever te eisen dat het verschuldigde bedrag wordt ingehouden op het loon van de ouder die alimentatie verschuldigd is en dat aan de begunstigde uit te betalen. Die procedure is eenvoudig en goedkoop, omdat er geen deurwaarder aan te pas komt. Bovendien moet er een gerichte informatiecampagne worden gevoerd over deze procedure, die weinig bekend is bij beoefenaars van juridische beroepen;
- bij de FOD Justitie een geautomatiseerd register opzetten van gerechtelijke beslissingen tot toekenning van onderhoudsgeld of alimentatie, notariële akten en overeenkomsten (cf. wet 2014);
- een gratis administratieve dienst bij de DAVO oprichten om alimentatievorderingen aan te passen zonder naar de rechtbank te hoeven stappen;
- in elk OCMW specifieke steun blijven ontwikkelen voor alleenstaande moeders die een inschakelingsuitkering ontvangen (Miriam-project);
- de 'points relais familles monoparentales' in bepaalde Waalse centra voor maatschappelijke dienstverlening ontwikkelen en bestendigen. Ze bieden eenoudergezinnen ondersteuning die tegemoet komt aan hun specifieke sociale, juridische en psychologische behoeften.

6.3. Collectieve schuldenregeling

De RGK beveelt aan om de collectieve schuldenregeling te hervormen, omdat alleenstaande ouders oververtegenwoordigd zijn onder de begunstigten. De zware voorwaarden die aan de schuldenaar worden gesteld, maken de procedure ingewikkeld.

In de evaluatie van het systeem wordt geconcludeerd dat hervorming nodig is om mensen met schulden een mechanisme te bieden waarmee ze hun schuld effectief kunnen afbouwen en een 'sociale dood' van te veel jaren kunnen voorkomen. Praktisch gezien betekent dat:

- het verkorten van de minimumduur van de procedure tot 3 jaar voor een minnelijke collectieve schikking en 5 jaar voor een gerechtelijke schikking;
- het minimumbedrag vaststellen, d.w.z. het bedrag dat de schuldbemiddelaar aan de schuldenaar geeft om van te leven, in verhouding tot de wettelijk bepaalde referentiebudgetten.

7. MOBILITEIT

De milieutransitie zal een grote impact hebben op onze samenlevingen van morgen. De Raden pleiten voor een strategie die streeft naar een sociaal rechtvaardige transitie, maar ook via een gendergerelateerde en inclusieve aanpak. Transversaal raden wij aan:

- 1) Verzamel gendergerelateerde gegevens over energie- en wateronzekerheid en pas de strategische doelstellingen van dit beleid aan op basis van de resultaten.
- 2) Voer een inclusief, egalitair en ecologisch mobiliteitsbeleid

²⁵ La Ligue des familles, 11.21: "Agir contre les créances alimentaires impayées: les 5 avancées à réaliser" (https://liguedesfamilles.be/storage/18805/20211103-etude-creances-alimentaires.pdf?_gl=1*zvwwis*_up*MQ..*_ga*NDY5MjExNzc5LjE3MTIwNDc3MjY.*_ga_BC1JYL27JT*MTcxMjA0NzcyNS4xLjAuMTcxMjA0NzcyNS4wLjAuMA).

.In tegenstelling tot wat men zou kunnen denken, is mobiliteit niet genderneutraal en vereist het daarom een genderanalyse en gepaste maatregelen. Uit recente studies blijkt dat mannen er andere mobiliteitsgebruiken op nahouden dan vrouwen: vrouwen doen namelijk meer aan 'trip chaining' (aaneenschakeling van korte trajecten) en intermodaliteit, terwijl mannen vaker rechtstreekse trajecten met eenzelfde vervoermiddel afleggen. Bovendien zijn het hoofdzakelijk de vrouwen die het merendeel van de verplaatsingen met het gezin regelen. Andere studies hebben dan weer aangetoond dat de intimidatie van vrouwen in de openbare ruimte en het openbaar vervoer een invloed heeft op hun mobiliteitsgewoonten. Op basis van die constatering willen we 2 punten van groot belang benadrukken:

1. De perceptie en ervaring van veiligheid is net zo belangrijk als de werkelijke veiligheid of, met andere woorden, de angst van vrouwen mag niet geminimaliseerd worden. Daarom moeten er bewustmakingscampagnes over mobiliteit worden georganiseerd, gericht op genderverschillen en met aandacht voor mannen;
2. De mannelijke norm mag niet worden opgelegd aan vrouwen als het gaat om mobiliteit en we moeten respecteren dat vrouwen hun eigen manier hebben om om te gaan met mobiliteit en vervoersmiddelen.

Daarom raden we aan om een genderdiagnose op te stellen van de mobiliteit in zowel stedelijke als landelijke gebieden. Voor elk project dat de gewesten verwezenlijken in samenwerking met de stedenbouwkundige en architecturale studie bureaus (samenstelling van de werkteams, opstellen van de bestekken, adviesprocedures, verzamelen van gegevens, analyse van de voorstellen en projecten, ...), moeten vrouwen, vanuit een intersectioneel perspectief, worden geïntegreerd in het hele proces. Zo moeten bijvoorbeeld trottoirs op regelmatige afstanden worden verlaagd met antislipmaterialen, donkere en/of geïsoleerde tunnelachtige doorgangen worden vermeden, intelligente verlichting worden geplaatst in de meest onveilige gebieden en fietser- en voetgangersvriendelijke infrastructuren worden ontwikkeld om het gebruik ervan door vrouwen aan te moedigen.

Openbaar vervoer

Het doel is om de mobiliteit van vrouwen te verbeteren door hen aan te moedigen het openbaar vervoer in een veiliger kader te gebruiken. Daarvoor raden we aan:

- massaal te investeren in de verschillende vormen van openbaar vervoer en te zorgen voor een goed dekkend netwerk: frequentie, dienstregelingen (aansluitingen, atypische dienstregelingen, enz.), flexibiliteit (bijvoorbeeld bushaltes op verzoek 's avonds en 's nachts), stiptheid, om 'overbevolking' en buitensporig lange wachttijden te voorkomen, waarmee vrouwen een hoger risico lopen om blootgesteld te worden aan ongepast gedrag;
- extra middelen beschikbaar te stellen om de veiligheid van vrouwen in het hele netwerk te verbeteren met praktische maatregelen die in het buitenland zijn beproefd;
- de aanwezigheid van gemengde teams van veiligheidsagenten (gemeenschapswachten, agenten van de TEC, de MIVB, ...) en van straathoekwerkers te versterken, in plaats van automatische voorzieningen (controles, in- en uitgangen) te implementeren die diverse problemen veroorzaken en het onveiligheidsgevoel niet verminderen. Die teams zullen overigens regelmatig gesensibiliseerd moeten worden met betrekking tot de gelijkheid tussen mannen en vrouwen en intimidatie in het openbaar vervoer;
- op openbare plaatsen en in het openbaar vervoer reclame te verbieden die vrouwen vernedert of discrimineert en hun welzijn bij het gebruik in het openbaar vervoer te verbeteren;
- het aanbod aan schoolvervoer in zijn verschillende vormen te verbeteren.

De Raden vestigen echter de aandacht op de risico's van uitsluiting voor een deel van de bevolking (vrouwen in kwetsbare situaties, oudere vrouwen en/of vrouwen met een migrantenachtergrond) die

al te maken heeft met de digitale en sociale kloof (digibetisme)²⁶ door de trend naar 'volledig digitaal' openbaar vervoer en deelsystemen, met het risico dat die groepen vrouwen zich gedwongen zien om niet meer te reizen²⁷.

8. HUISVESTING

In België lijden vooral alleenstaanden, eenoudergezinnen en bejaarden, overwegend vrouwelijke profielen, onder slechte huisvesting. Ze ondervinden grote moeilijkheden om hun recht op behoorlijke huisvesting te doen gelden, zowel op het vlak van toegankelijkheid als van kwaliteit, enz. Die ongelijkheden zijn nog versterkt door de gezondheids crisis.

Eenoudergezinnen hebben vaak beperkte middelen, maar een grote behoefte aan huisvesting. Zo besteedt "1 op de 5 alleenstaande ouders meer dan de helft van het inkomen aan huisvesting ... en 1 op de 4 alleenstaande ouders deed er meer dan 6 maanden over om een nieuwe woning te vinden".²⁸ Om meer inzicht te krijgen in de noden van die gezinnen, bevelen de 3 raden aan om genderspecifieke studies uit te voeren naar hun specifieke behoeften, het verlies van huisvesting, uithuiszettingen en brandstofarmoede.

8.1. Herziening van de wetgeving op het gebied van ruimtelijke ordening en huisvesting

De Waalse regering keurde het decreet van 30.11.23 ter bestrijding van discriminatie bij de toegang tot huisvesting goed. De Brusselse RGVM vraagt om een gelijkaardig decreet, dat ambitieuzer is dan het algemene decreet. We raden aan:

- maatregelen in te voeren om de financiële toegang tot kwaliteitsvolle huisvesting te garanderen;
- de creatie te ondersteunen van innovatieve huisvesting die een grotere solidariteit tussen verschillende soorten huishoudens mogelijk maakt (cohousingprojecten, kangoeroewoningen, kleinschalige woningen, Community land trust, enz.) (CWEHF-advies nr. 93 van 20.11.22);
- de opkomst van neutrale huisvesting te ondersteunen, onder meer in de criteria voor lastenboeken voor overheidsopdrachten, "die bestaat uit een combinatie van neutrale, onbenoemde of niet-gekwalificeerde vertrekken waarvan de afmetingen voldoen aan de functionele eisen van bewoning en tegelijk de nodige flexibiliteit bieden" (CWEHF-advies nr. 93 van 20.11.22). Die nieuwe manier van binneninrichting moet een betere balans tussen de huishoudelijke taken van de gezinsleden mogelijk maken;
- woningen dicht bij gemeenschapsinfrastructuur, winkels en diensten te bouwen, met voldoende openbaar vervoer;
- ervoor te zorgen dat de wettelijke bepalingen correct worden toegepast om de leegstand van woningen en woonruimte tegen te gaan.

²⁶ Digibetisme... "is de moeilijkheid of het onvermogen van een persoon om digitale apparaten en IT-hulpmiddelen te gebruiken door een gebrek aan of totale afwezigheid van kennis over hoe ze werken", in PLS, maart 2023: "Illectronisme en Europe: une fracture numérique et sociale", p.3 (https://www.pourlasolidarite.eu/sites/default/files/publications/files/ed-2023-illectronisme_en_europe_-_une_fracture_numerique_et_sociale_o.pdf).

²⁷ MARTINEZ en PAPPERS, 2022 : « Smart Mobility Hubs as Game Changers in Transport : Needs of users and digitally excluded citizens », Projet Smarthubs (D3.1) (https://www.smartmobilityhubs.eu/files/ugd/c54b12_e1c66f737c2a46ef85f64edb5f6of8d1.pdf).

²⁸ De Ligue des familles, 02.22: "Familles monoparentales et logement: des problèmes à tous les étages: sondage auprès de 1150 parents solo", p.3 (<https://liguedesfamilles.be/storage/18799/220216-etude-le-logement-des-familles-monoparentales.pdf>).

8.2. Sociale huisvesting

De vraag naar sociale huisvesting neemt onophoudelijk toe, net als de verarming van de bevolking, en dat geldt zowel voor gezinnen met een laag als met een middeninkomen. We raden daarom aan:

- de lijst met criteria voor de toewijzing van sociale woningen te herzien op basis van genderspecifieke factoren van kwetsbaarheid en onzekerheid, zoals alleenstaand ouderschap, intrafamiliaal geweld (voor Brussel) en leeftijd;
- de regels aan te passen voor het aantal vereiste slaapkamers, afhankelijk van de leeftijd en het geslacht van de kinderen. Die maatregel maakt het voor eenoudergezinnen met meerdere kinderen van verschillend geslacht nog moeilijker om toegang te krijgen tot evenredige huisvesting;
- het aanbod aan sociale woningen uit te breiden zodat ze beter aangepast zijn aan de diversiteit van de gezinskernen (gelijkmatig verdeelde huisvesting wat betreft kinderen bij scheiding, nieuw samengestelde gezinnen, grote gezinnen, eenoudergezinnen, gezinnen met een gehandicapt gezinslid, ...). Nieuwe sociale woningen kunnen worden verworven:
 - via de aankoop van bestaande leegstaande particuliere woningen (inclusief leegstaande winkels en kantoren);
 - door het opleggen van een minimumpercentage van 25% sociale woningen in alle nieuwe vastgoedontwikkelingen;
- een typebestek op te stellen:
 - met het aantal kamers, aangepast aan de behoeften van gezinnen;
 - met integratie van het delen van huishoudelijke en zorgtaken;
 - met de inrichting van veilige gemeenschappelijke ruimtes en tussenruimtes in het gebouw (gangen, gelijkvloers) met specifieke technische vereisten (kwaliteit, minimale ruimte, hygiëne etc.) om aanvallen op vooral vrouwen te voorkomen.

8.3. Privé-huisvesting

- Specifieke steunmaatregelen treffen voor de huisvesting van eenoudergezinnen, zowel voor het huren van een woning (huurtoelagen verhogen) als voor de aankoop van een eigen woonst;
- De financiële toegangsdrempel voor huisvesting verlagen door de huren en leningen te reguleren, huurtoeslagen in te voeren en bonussen voor eigenaars van huurwoningen te koppelen aan een plafond voor de huur tijdens een bepaalde periode.

8.4. Renovatie van woningen

Verander het paradigma!

Dat is de boodschap die de 3 Raden willen overbrengen, want huisvesting mag geen handelswaar zijn dat onderworpen is aan een speculatieve markt. Net als onderwijs is huisvesting een **essentieel goed**, wat het gebruik van een collectieve aanpak betekent om investeringen aan te moedigen. We raden daarom aan:

- meer rekening houden met de leefsituatie van huishoudens in het ondersteunings- en bijstandsbeleid op het gebied van energie en woningrenovatie;
- de SVK's beter te ondersteunen, zodat ze *"technische bijstand [kunnen verlenen] aan verhuurders bij het renoveren van hun eigendom"*;²⁹
- de deelname van vrouwen aan de ontwikkeling van collectieve woonprojecten te versterken (aanpassen van vergadertijden, stimuleren van een quorum van vrouwen in reflectiegroepen etc.);

²⁹ Klimaatcoalitie, 26.09.23: Het Woon-energiepact met het oog op de verkiezingen van 2024, p.6 (<https://klimaatcoalitie.be/nl/event/debat-over-het-wonen-energiepact/>).

- te "[investeren] in renovatiekantoren gespecialiseerd in de begeleiding van kwetsbare [of niet-kwetsbare] eigenaar-bewoners voor technische en financiële kwesties in het hele land. Ook huurders waarvan de woningen ingrijpend moeten worden gerenoveerd moeten de nodige (technische en sociale) ondersteuning kunnen krijgen."³⁰

8.5. Opleiding - sensibilisering

- belanghebbenden op het gebied van huisvesting, zoals overheidsinstellingen³¹, particuliere structuren³² en professionals in de betrokken sectoren (stedenbouw, architectuur, bouw, renovatie, sociaal cohesieplan) bewuster maken van de noodzaak om beter in te spelen op de specifieke behoeften van verschillende soorten huishoudens. Die opleidingen zijn ook bedoeld voor maatschappelijk werkers van die organisaties, om hen meer inzicht te geven in het verband tussen huisvesting en partner- en intrafamiliaal geweld;
- een communicatiecampagne ontwikkelen, gericht op de huurders van die voorzieningen, over partnergeweld;
- sociale ondersteuning bieden aan bewoners van collectieve woonvormen en onderhoudspersoneel, om hen te informeren over het gebruik van deze nieuwe structuren (nieuwe technologieën).

9. DAKLOOSHEID EN NOODOPVANG

Hoewel het moeilijk te meten is, blijft het aantal vrouwen dat dakloos, 'thuisloos' of slecht gehuisvest is toenemen. Volgens de Koning Boudewijnstichting. Volgens de Koning Boudewijnstichting waren er in oktober 2020 en oktober 2021 6.286 daklozen in Aarlen, Charleroi, Gent, Leuven, Namen, Luik, in de provincie Limburg, in het zuiden van Vlaanderen en in de regio Vilvoorde. Bepaalde groepen zijn bijzonder kwetsbaar, waaronder vrouwen zonder papieren.

Bestaansonzekerheid, partnergeweld en dakloosheid bij vrouwen en kinderen gaan vaak hand in hand. Volgens een recente enquête is een vrouw op twee in de opvangtehuizen het slachtoffer van intrafamiliaal geweld³³. Om dakloosheid bij kinderen te bestrijden, bevelen de 3 raden aan voorrang te geven aan vrouwen die vaak samen met hun kinderen, plotsklaps op straat komen te staan. Er moeten verschillende acties worden ondernomen, meer bepaald:

- het aantal dakloze vrouwen monitoren, met of zonder kinderen, inclusief een criterium met betrekking tot intrafamiliaal of partnergeweld om de impact hiervan op dakloosheid (thuisloosheid) onder vrouwen te analyseren;
- 'Housing First'-projecten ondersteunen en ontwikkelen³⁴, rekening houdend met genderverschillen en specifieke genderkenmerken in het traject van daklozen;
- tijdelijke huisvestingsoplossingen bieden voor vrouwen die het slachtoffer zijn van geweld en/of dakloos zijn, door tijdelijke bewoning met dezelfde normen als die in het bestek voor sociale huisvesting, maar ook voor de geweldplegers gedurende een periode die lang genoeg is om de veiligheid van het slachtoffer te garanderen;
- noodopvang voor dakloze vrouwen/gezinnen gescheiden houden van die voor dakloze mannen;

³⁰ Klimaatcoalitie, 26.09.23: Het Woon-energiepact met het oog op de verkiezingen van 2024, p.3 (<https://klimaatcoalitie.be/nl/event/debat-over-het-wonen-energiepact/>).

³¹ Bijvoorbeeld de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM), Citydev, de Openbare vastgoedmaatschappijen (OVM), de Société Wallonne du Logement (SWL) enz.

³² Bijvoorbeeld Community Land Trust Brussel (CLTB), de Sociale Verhuurkantoren (SVK), de Brusselse Federatie van Unie voor de Huisvesting (BFUH), Rassemblement Wallon pour le Droit à l'Habitat (RWDH) enz.

³³ GILLET J.: "Sans abrisse au féminin: enjeux et réalité", Analyse FPS, 2017, p.6.

³⁴ Klimaatcoalitie, 26.09.23: Het Woon-energiepact met het oog op de verkiezingen van 2024, p.6 (<https://klimaatcoalitie.be/nl/event/debat-over-het-wonen-energiepact/>).

- de SVK's en OVM's op de hoogte brengen van deze vorm van kansarmoede zodat zij op hun beurt eigenaars kunnen sensibiliseren en ertoe aanzetten om dakloze vrouwen, met of zonder kinderen, te aanvaarden;
- de winteropvangcentra langer open houden na de winter;
- de structurele subsidies voor nachtopvang en dagcentra voor vrouwen en kinderen verhogen;
- multifunctionele informatiecentra oprichten: noodopvang, gezondheidszorg, opvangtehuizen, onderduikadressen, sociale restaurants;
- de preventie inzake het verlies van huisvesting opdrijven en het aanbod aan beschikbare transitwoningen voor slachtoffers van partnergeweld uitbreiden. Sommige personen kunnen op diverse momenten verschillende statuten tegelijk vervullen.

10. EUROPA

Sinds de jaren 70 is Europa de drijvende kracht om de gelijke kansen van mannen en vrouwen te realiseren. Maar ook vandaag de dag is het nodig dat zij impulsen blijft geven aan maatregelen die:

- de economische onafhankelijkheid van alle vrouwen garanderen, inclusief hun individuele rechten op sociale zekerheid en op fiscaliteit;
- strijden tegen de verarming van werknemers en ijveren voor de verbetering van de arbeidsvoorwaarden in sectoren waar vrouwen massaal aanwezig zijn, door de bestaande richtlijnen te evalueren en aan te passen.

Concreet gaat het om:

- het implementeren van Europees genderbudgeting;
- het actualiseren van richtlijn 79/7/EEG betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid, waarover de Commissie in 2015 een openbare raadpleging heeft gehouden;
- het streven naar een individualisering van de rechten in de sociale zekerheid en de fiscaliteit om de economische onafhankelijkheid van vrouwen te garanderen (zie Aanbevelingen van de Commissie 1995);
- het invoeren van een vermindering van de loonkloof van 5 tot 10% in de Europese reglementering en het dichteren van de actuele kloof in de pensioenen van mannen en vrouwen;
- het aannemen van Europese doelstellingen inzake infrastructuur voor kinderopvang, voor zorgbehoevende personen, ouderen en personen met een handicap;
- het zorgen voor een versterkt financieel kader voor de gelijkheid tussen mannen en vrouwen voor alle Structuurfondsen en Cohesiefondsen van de EU;
- het ratificeren en het uitvoeren van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld en het aannemen van een strategie om de Richtlijn 2012/29/EU van 25.10.12 (tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten) uit te voeren;
- het zorgen voor de volledige omzetting van Richtlijn 2011/36/EU, met bijzondere aandacht voor genderanalyse en seksuele uitbuiting, parallel aan het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Richtlijn 2011/36/EU (COM(2022) 732 final van 19 december 2022) inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan;
- België moet ook de nieuwe EU-richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (14 mei 2024) omzetten.

Verantwoordelijke uitgevers:

Federale Raad van de gelijke kansen voor mannen en vrouwen (RGK)

<https://raadvandegelijkekansen.be/>

Verantwoordelijk redacteur: Dominique DE VOS (RGK) domie.devos@outlook.com

Conseil Wallon de l'Égalité entre Hommes et Femmes (CWEHF)

<https://www.cesewallonie.be/instances/conseil-wallon-de-legalite-entre-hommes-et-femmes-cwehf>

Brusselse Raad voor Gelijkheid tussen Vrouwen en Mannen (RGVM)

<http://www.adviesraad-gelijke-kansen.irisnet.be>

MEI 2024